

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

12.02 – МКР. 256 «С» 2023.02.24. 010 ПЗ

НУБІП України

ФІЛІШОВА ВАЛІМА ДЕНИСОВИЧА

2023 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ АГРАРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

УДК 005:336:334

ПОГОДЖЕНО
Декан факультету
аграрного менеджменту

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри менеджменту
ім. проф. І. С. Завадського

Анатолій ОСТАПЧУК
(підпис)

Тетяна БАЛАНОВСЬКА
(підпис)

«____» _____ 2023 р. «____» _____ 2023 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Управління фінансовими ресурсами в
підприємстві»

Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітня програма «Менеджмент організацій і адміністрування»

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
к. е. н., доцент

Ольга ГОГУЛЯ
(підпис)

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи
к. е. н., доцент

Оксана ГАВРИШ
(підпис)

Виконав

Вадім ФІЛПОВ
(підпис)

КИЇВ - 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ АГРАРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту
ім. проф. Й. С. Завалського
к. е. н., професор Тетяна БАЛАНОВСЬКА
« » 2022 р.

ЗАВДАННЯ

до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту
Філіпову Владіму Денисовичу

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Менеджмент організацій і адміністрування»

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Управління фінансовими
ресурсами в підприємстві»

затверджена наказом ректора НУБіП України від 24.02.2023 р. № 256 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2023.11.10
(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: 1) нормативно-правові
акти України; 2) вітчизняні та зарубіжні інформаційні джерела; 3) річні звіти та
первинна документація ТОВ «Агро Перемога»; 4) результати опитування та
власних спостережень.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні аспекти управління фінансовими ресурсами в підприємстві.
2. Діагностика управління фінансовими ресурсами в підприємстві.
3. Шляхи удосконалення управління фінансовими ресурсами в підприємстві.

Дата видачі завдання «19» жовтня 2022 р.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи

Оксана ГАВРИШ

(підпис)

Завдання прийняв до виконання

Вадім ФІЛПОВ

(підпис)

РЕФЕРАТ

магістерської кваліфікаційної роботи
«Управління фінансовими ресурсами в підприємстві»
здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету
аграрного менеджменту спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-
професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування»
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Філіпова Валіма Денисовича

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів,
висновків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 81
сторінці друкованого тексту, магістерська кваліфікаційна робота містить 19
таблиць і 10 рисунків. Список використаних джерел включає 57 найменувань.

У першому розділі магістерської кваліфікаційної роботи узагальнено
теоретичні аспекти управління фінансовими ресурсами в підприємстві. Було
розкрито сутність та зміст поняття «фінансові ресурси». Також розглянуто
особливості системи управління фінансовими ресурсами у
сільськогосподарському підприємстві та проаналізовано методичні засади
оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Другий розділ магістерської кваліфікаційної роботи присвячений
проведенню діагностики управління фінансовими ресурсами в підприємстві, а
саме проаналізовано склад та структуру фінансових ресурсів підприємства та
оцінено ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

У третьому розділі магістерської кваліфікаційної роботи визначено
можливі напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів
сільськогосподарського підприємства. Також охарактеризовано оптимізацію
формування фінансових результатів ТОВ «Агро Перемога» та запропоновано
шляхи зменшення собівартості сільськогосподарської продукції як важливого
елемента управління фінансовими ресурсами.

Ключові слова: фінанси, капітал, управління фінансовими ресурсами,
ресурси, підприємства.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В ПІДПРИЄМСТВІ.....	9
1.1. Сутність та зміст поняття «фінансові ресурси».....	9
1.2. Особливості системи управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарському підприємстві.....	14
1.3. Методичні засади оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.....	23
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В ПІДПРИЄМСТВІ.....	32
2.1. Загальна характеристика підприємства.....	32
2.2. Аналіз складу та структури фінансових ресурсів ТОВ «Агро Перемога».....	39
2.3. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.....	44
Висновки до розділу 2.....	50
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В ПІДПРИЄМСТВІ.....	52
3.1. Напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Агро Перемога».....	52
3.2. Оптимізація формування фінансових результатів ТОВ «Агро Перемога».....	59
3.3. Шляхи зменшення собівартості сільськогосподарської продукції як важливий елемент управління фінансовими ресурсами.....	66
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах воєнного стану важливим елементом ефективного менеджменту є наявність фінансових ресурсів в управлінні сільськогосподарськими підприємствами. Фінансові ресурси є одним із найважливіших елементів відтворювального процесу й у комплексі з виробничими трудовими, матеріальними, земельними становлять важливий склад ресурсної забезпеченості сільськогосподарських підприємств, що зумовлює необхідність створення ефективної системи управління фінансовими ресурсами.

Функціонування сільськогосподарських підприємств постійно супроводжується коливанням обсягів та структури капіталу, що відображається на ліквідності та платоспроможності та в цілому на фінансовому стані підприємства. Відповідно активи повинні генерувати прибуток, який у повному обсязі дозволить виконати поточні зобов'язання та стратегічні завдання розвитку підприємства. В умовах військового стану найважливішим елементом фінансів сільськогосподарських підприємств є процес оперативного управління фінансовими ресурсами як його активами, які прийнято поділяти на оборотні та необоротні (довгострокові). Прийняття управлінських рішень стосовно процесу формування фінансових ресурсів здійснюється за формами створення з відповідних джерел ресурсної бази підприємства й поділяється на власний, залучений та позиковий капітал. Таким чином, від ефективного процесу управління фінансовими ресурсами залежить фінансовий стан сільськогосподарського підприємства.

Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами в підприємстві досліджували такі науковці, як: Т. Балановська, М. Бердар, А. Войчак, О. Гавриш, О. Гоголя, О. Гудзь, Н. Захарова, С. Колотуха, В. Кручиненко, О. Шаповал та інші. Ознайомлення з опублікованими працями, присвяченими дослідженню теоретичних та практичних аспектів управління фінансовими ресурсами в підприємстві, підтверджує актуальність вибраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління фінансовими ресурсами в підприємстві.

Відповідно до мети визначені наступні завдання дослідження:

- розкрити сутність та зміст поняття «фінансові ресурси»;
- охарактеризувати особливості системи управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарському підприємстві;
- проаналізувати методичні засади оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства;
- навести загальну характеристику підприємства;
- проаналізувати склад та структуру фінансових ресурсів підприємства;
- оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємства;
- визначити можливі напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства;
- охарактеризувати оптимізацію формування фінансових результатів підприємства;
- визначити шляхи зменшення собівартості сільськогосподарської продукції як важливий чинник управління фінансовими ресурсами.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами в підприємстві.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами в підприємстві. Поглиблені дослідження здійснено на матеріалах ТОВ «Агро Перемога» Миргородського району Полтавської області.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, комплексний підхід, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо управління фінансовими ресурсами в підприємстві. Для реалізації поставлених у магістерській кваліфікаційній роботі завдань було використано такі методи дослідження: дедукції – при побудові структури роботи в логічному взаємозв'язку; абстрактно-логічний та синтезу – при уточненні тлумачень категоріального інструментарію обраної теми дослідження; індукції – при формуванні загальних висновків до проведеного

дослідження; табличний та графічний – для відображення й аналізу інформації та інші.

Інформаційною базою магістерської кваліфікаційної роботи є нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, первинна документація ТОВ «Агро Перемога» Миргородського району Полтавської області, результати опитування та власних спостережень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у наданні рекомендацій, спрямованих на удосконалення процесу управління фінансовими ресурсами в підприємстві, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства.

Апробація результатів магістерської кваліфікаційної роботи. Основні положення, теоретичні та практичні розробки і наукові результати магістерської кваліфікаційної роботи апробовані на: III Всеукраїнській науково-практичній онлайн конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Актуальні питання теорії та практики менеджменту в умовах сучасних викликів» (м. Київ, НУБІП України, 11 жовтня 2023 р.)

Структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Основний зміст викладено на 81 сторінці друкованого тексту, магістерська кваліфікаційна робота містить 19 таблиць і 10 рисунків. Список використаних джерел включає 57 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ
В ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Сутність та зміст поняття «фінансові ресурси»

У сучасних умовах становлення економіки України розвиток вітчизняного бізнесу набуває особливої динамічності. Це пояснюється наявністю досить жорсткої конкуренції як з боку українських, так і іноземних підприємств, підвищенням вимог споживачів до товарів та послуг, що пропонуються на ринку.

З іншого боку, підприємства є також споживачами різних видів ресурсів. У процесі своєї господарської діяльності вони взаємодіють з багатьма контрагентами (постачальниками, кредиторами, споживачами тощо). Для успішного функціонування кожне підприємство має враховувати багато чинників, що впливають на його діяльність, планувати й прогнозувати власні кроки. Як слушно зазначає В. В. Костецький, на сучасному етапі розвитку дедалі вагомішого значення набуває саме управління фінансами підприємства з метою фінансового забезпечення його діяльності, оскільки фінансові ресурси є базисним ресурсом, без якого неможливе функціонування й розвиток підприємства [34].

Загалом під терміном «ресурс» розуміють засоби, які, після певних перетворень і застосування, дозволяють отримати бажаний результат. Загалом «фінансові ресурси» – це кошти, які можуть бути спрямовані на виконання визначених завдань відповідно до певного плану і дозволяють отримати бажаний економічний результат [41].

Розглянемо деякі формулювання поняття фінансових ресурсів різних науковців. Сутність поняття «фінансові ресурси» наведено у табл. 1.1.

Найчастіше науковці використовують наступне трактування сутності фінансових ресурсів, як фінансових джерел підприємства, до яких відносяться всі джерела грошових коштів, що надходять і накопчуються підприємством для формування активів, необхідних підприємству, які йдуть на фінансування всіх здійснюваних підприємством видів діяльності, як за рахунок власного капіталу,

прибутку, так і за рахунок інших надходжень. Отже, можна сказати, що фінансові ресурси є грошовими коштами, які акумулюються в фондах цільового призначення для здійснення певних витрат.

Таблиця 1.1

Сутність поняття «фінансові ресурси»*

Автор	Трактування
О. П. Близнюк, А. П. Брезинська, О. М. Іванюта	Фінансовими ресурсами є сукупність фондів грошових коштів, які знаходяться в розпорядженні держави, підприємств і організацій
Л. В. Бражник	Фінансові ресурси є складовою частиною економічних ресурсів, що представляють засоби грошово-кредитної і бюджетної системи, яка використовується для безперерйного функціонування і розвитку народного господарства
П. П. Гаврилко	Фінансові ресурси - сукупність всіх форм фінансових активів, грошових коштів, якими розпоряджається суб'єкт господарювання. Фінансові ресурси - це результат взаємодії накопичень і використання грошових коштів, їх розподілу, надходжень і витрат
Ю. А. Гайбура	Фінансові ресурси - це грошові доходи і надходження, які перебувають в розпорядженні суб'єкта господарювання і призначені для здійснення фінансових зобов'язань, покриття витрат по розширеному виробництву та економічній мотивації працівників
Н. І. Гвоздей, І. С. Бондарук, О. А. Вінницька	Фінансові ресурси - грошові кошти, які знаходяться в розпорядженні господарюючого суб'єкта. Вони направляються на споживання і розвиток резервів, утримання і розширення непродуктивної сфери, формування виробництва
Ю. О. Єрешко, В. Р. Товмасян	Фінансові ресурси - сума акумульованих власних і позикових коштів та їх еквівалентів у формі цільових грошових фондів, які призначені для забезпечення його господарської діяльності в майбутньому періоді
С. М. Ксьондз, О. В. Салригіна	Фінансові ресурси підприємства – це частина грошових коштів у формі доходів і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань і здійснення витрат по забезпеченню розширеного відтворення
К. В. Роєнко, Л. А. Свистун	Фінансові ресурси вступають матеріальними носіями фінансових відносин, що опосередковують обмінні і розподільчі процеси, виражені цими відносинами при розподілі вартості суспільного продукту (первинний розподіл), перерозподілі через бюджети різних рівнів, позабюджетні фонди, фонди страхування
Л. І. Телишевська, А. В. Голованова, Р. С. Яско	Фінансові ресурси підприємства являють собою сукупність капіталу, майна і інших засобів підприємства, виражені в грошовій формі, які знаходяться в розпорядженні цього підприємства, використовуються або можуть бути використані ним в процесі фінансово-господарської діяльності для виконання своїх функцій

Примітка.*Розроблено за:[9, 10, 55]

Управління фінансовими ресурсами є цивільним процесом і тому потребує постійного вдосконалення для покращення результатів (рис. 1.1).

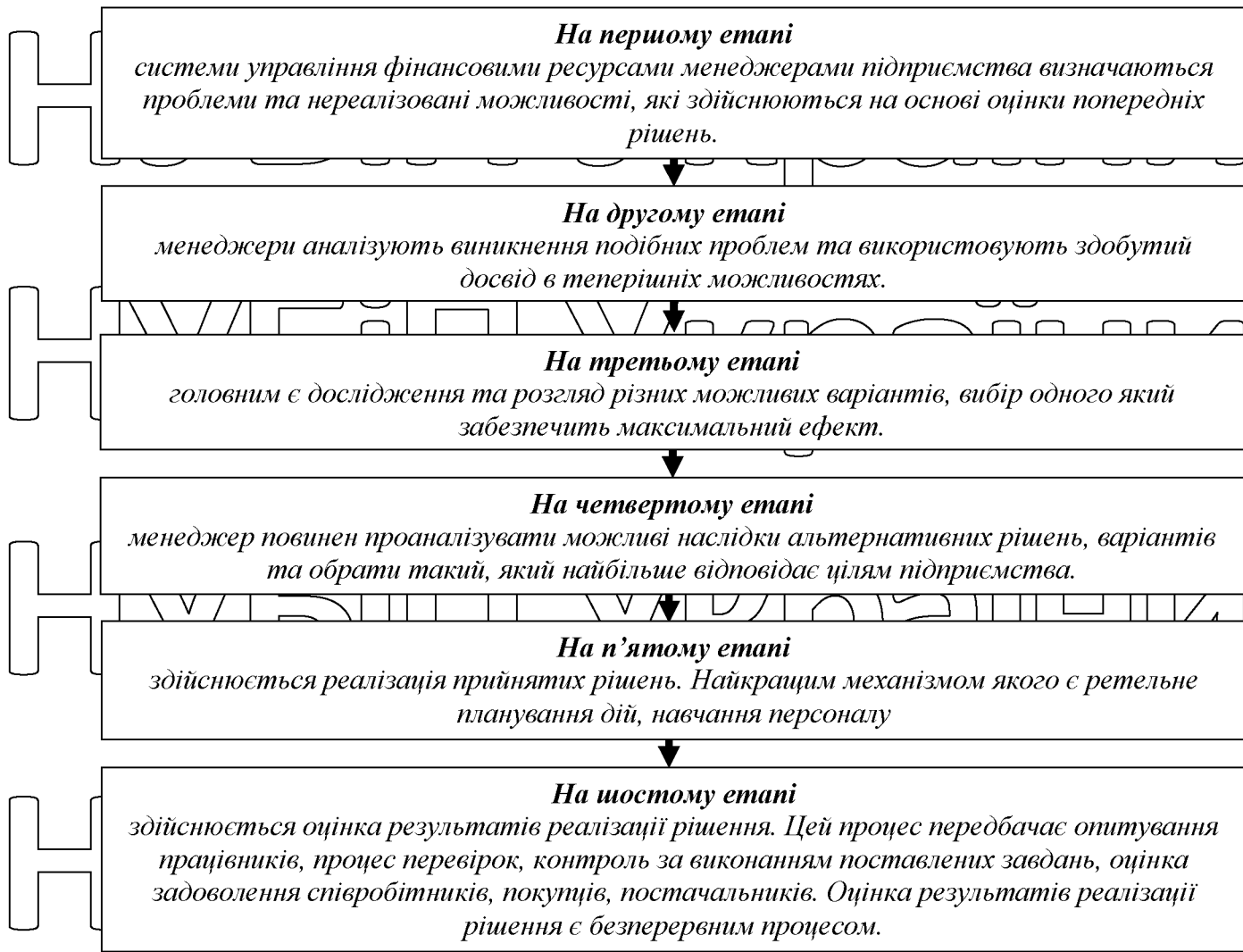

Рис. 1.1. Етапи процесу управління фінансовими ресурсами в підприємстві*

Примітка. *Розроблено за: [7]

Фінансові ресурси утворюються за допомогою різноманітних джерел. Основними з яких є формування фінансових ресурсів під час створення підприємства, а саме коли формується статутний капітал. Проте розрізняють також внутрішні та зовнішні джерела. Основну роль у складі зовнішніх джерел займає емісія цінних паперів, яка дає змогу збільшити акціонерний капітал фірми. Також додатковим джерелом для підприємства, певною мірою, можуть бути бюджетні асигнування на безповоротній основі. Досить важливу роль у формуванні фінансових ресурсів відіграють пайові та інші вклади трудового колективу. При створенні фінансових ресурсів найчастіше використовують такі типи стратегій:

1. Використання власних коштів для розширення своєї ринкової бази.

2. Об'єднання фінансових ресурсів фірм для реалізації певних проектів на ринках.

3. Залучення всіх можливих джерел фінансування для формування та реалізації інноваційних програм підприємств.

4. Залучення донорських коштів великих фірм.

5. Перехресне фінансування [6].

В економічній теорії групування фінансових ресурсів підприємства здійснюють за різними ознаками:

- за формою власності (приватні; колективні; державні; комунальні; міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав);

- за цільовим призначенням (на фінансування у заснуванні підприємства, на розширення діяльності; рефінансування; на санаційне фінансування);

- за формою виявлення (грошові фонди; кошти в не фондовій формі);

- за способом формування (створені під час заснування підприємства; створені за рахунок власних та прирівняних до них коштів; мобілізовані на фінансовому ринку; держані у порядку розподілу грошових коштів);

- за напрямками використання (платежі державі, інвесторам, кредиторам, страховим; інвестування в розвиток власного виробництва; інвестування в цінні

папери; формування фондів споживання та нагромадження; на благодійні цілі та спонсорство) [12].

Найбільш поширеною для цілей аналізу є класифікація за джерелами формування фінансових ресурсів: на різних стадіях господарювання можуть бути власні, позичені та залучені в грошовій чи матеріальній формі надходження.

Ми враховуємо матеріальні надходження також, так як вони, за необхідності, в будь-який момент часу можуть бути перетворені в один із елементів фінансових ресурсів. Всі джерела формування фінансових ресурсів як власних, так і позичених та залучених, поділяють на внутрішні та зовнішні.

Формування з різних джерел фінансових ресурсів дає можливість підприємству вчасно інвестувати кошти в нове виробництво, забезпечувати розширення й технічне переозброєння діючих основних засобів, фінансувати наукові дослідження, розробки та їхнє впровадження. У табл. 1.2 наведено

загальну класифікацію фінансових ресурсів підприємства за різними характеристиками, які систематизовані автором.

Таблиця 1.2

Класифікація фінансових ресурсів підприємства*

Класифікаційна ознака	Види фінансових ресурсів
За видами господарської діяльності	Операційні, інвестиційні, фінансові
За джерелами формування	Власні, позичені, залучені
За об'єктами інвестування	У фінансові інструменти, у реальні інвестиційні об'єкти
За кругообігом	Початкові, нагромаджені
За характером використання	Матеріалізовані, обігові кошти
За напрямками залучення	Зовнішні, внутрішні
За видами сформованих активів	Необоротні активи, оборотні активи, витрати майбутніх періодів
За джерелами покриття активів	Власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів, довгострокові зобов'язання
За ступенем ліквідності активів	Найбільш ліквідні, швидко реалізовані, повільно реалізовані, важко реалізовані
За ймовірністю погашення зобов'язань	Найтерміновіші зобов'язання, короткострокові пасиви, довгострокові пасиви, постійні пасиви
За призначенням	Для виконання фінансових зобов'язань, для забезпечення розширеного відтворення, для забезпечення інших господарських і соціальних потреб

Примітка.*Розроблено за: [45]

Дослідження показали, що під фінансовими ресурсами можна розуміти, як грошові та інші ліквідні оборотні кошти, накопичені та авансовані з власних, позикових та залучених джерел у господарську діяльність підприємства для задоволення економічних потреб та інтересів власників або інших зацікавлених осіб.

Основним напрямком управління фінансовими ресурсами підприємства є оптимізація використання ресурсів підприємства. Оптимальний варіант формування та використання фінансових ресурсів базується на застосуванні системно – аналітичного підходу до управління фінансами. В основі цього підходу лежить доцільність управлінського рішення, яке визначається ситуацією, яка формується під впливом чинників внутрішнього та зовнішнього середовища.

Отже, фінансові ресурси є основою діяльності будь якого підприємства. Фінансові ресурси підприємства слід розглядати, як сукупність фінансових джерел підприємства, до яких відносяться всі джерела грошових коштів, що надходять і накопичуються підприємством для формування активів, необхідних підприємству, які йдуть на фінансування всіх здійснюваних підприємством видів діяльності, як за рахунок власного капіталу, прибутку, так і за рахунок інших надходжень. Адже саме вони створюють ту необхідну матеріальну базу для здійснення підприємством своєї функції на ринку – забезпечувати потреби споживачів. Їх нестача для підприємства може стати дуже потужним стримуючим чинником розвитку. На сьогодні не існує єдиної класифікації

фінансових ресурсів підприємства. При цьому, всі класифікації фінансових ресурсів підприємств мають деякі відмінності, які полягають в понятійно-категорійному апараті та ознаках за якими групуються різні види фінансових ресурсів підприємств. Але більшість науковців в складі цієї класифікації виділяють поділ за джерелами на три основні групи: власні, позикові та залучені.

1.2. Особливості системи управління фінансовими ресурсами у підприємстві

Для забезпечення успішного функціонування в ринкових умовах кожен господарюючий суб'єкт повинен приділяти увагу різним аспектам своєї діяльності. Одним з головних аспектів є формування джерел фінансування виробничих, соціальних та інвестиційних потреб. Кардинальні зміни в економічній та фінансовій сферах, що відбулися за останній час в Україні, змушують замислитись про існуючі теоретичний і методичний підходи щодо вибору джерел фінансування. Крім того, потребують переосмислення вже сформовані уявлення про співвідношення використовуваних фінансових ресурсів протягом певного періоду часу. В сучасних економічних умовах одним з найважливіших завдань сільськогосподарських підприємств є розроблення усвідомленої фінансової політики, хоча ще кілька років тому цьому питанню не приділялося належної уваги. Підприємства прагнули залучити будь-які кошти, часто без необхідного аналізу наслідків подібних кроків.

Успішний розвиток кожного підприємства залежить від розміру, складу та структури фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Вони забезпечують фінансування процесу розширеного відтворення, виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, страховими компаніями, іншими підприємствами, організаціями та розвиток підприємства загалом. Основою фінансування господарської діяльності у сучасних умовах є власні фінансові ресурси. Їх формування, особливо на етапі створення, суттєво залежить від організаційно-правової форми господарювання сільськогосподарського підприємства [28].

Але власних фінансових ресурсів підприємствам аграрного сектору економіки, як правило, не вистачає, що обумовлено рядом чинників, серед яких провідне місце займає сезонність виробництва сільськогосподарської продукції. Крім того, останні роки гостро стоїть питання оновлення матеріально-технічної бази аграріїв. Тому виникає необхідність залучення позикових коштів, які підприємства отримують у вигляді кредитів, що видаються на певний строк на умовах поверненості та платності. Однак, переважною частиною ці ресурси є недоступними для сільськогосподарських товаровиробників, що з одного боку пов'язано з їх високою вартістю, а з іншого – з низьким рівнем кредитоспроможності позичальників. Тому все частіше підприємства аграрного сектору залучають фінансові ресурси через механізм лізингу, форвардні закупівлі сільськогосподарської продукції, аграрні розписки тощо [28].

Сільське господарство як галузь матеріального виробництва має ряд особливостей, що позначаються на його функціонуванні в умовах ринкової економіки, а отже, доцільно відмітити деякі характерні ознаки фінансових ресурсів, які притаманні їм саме в цій галузі функціонування: сезонність; значна тривалість виробничого циклу; підвищена потреба в кредитних ресурсах; широке використання оренди землі, специфічні правила формування і використання у різних організаційно-правових формах господарств.

Чинники впливу на фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств [44]: технологічні – значні обсяги незавершеного виробництва та втрат продукції, наявність низьколіквідних запасів, низький рівень технологічної

оснащеності виробництва та відставання; природні – сезонність, використання землі як основного засобу виробництва, просторова обмеженість, залежність від природно-кліматичних умов, урожайність; економічні – вплив інфляції, віддаленість від фінансово-кредитних установ, недостатня державна фінансова підтримка, високі відсоткові ставки за кредитами, специфіка застави, нерівномірність потреби у фінансових ресурсах та їх надходження; організаційні – присутність значних ризиків, велика тривалість виробничого процесу, проблеми зі збутом продукції, значний часовий розрив між виробництвом та реалізацією продукції, значний обсяг орендованих активів, відсутність якісного менеджменту [44].

Важливо, що усі виділені ознаки тісно взаємопов'язані між собою. Так, трансформаційна здатність фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств у більшості випадків активізується у періоди сезонної потреби у виробничих та інвестиційних ресурсах або страхуванням від фінансових ризиків, що в свою чергу забезпечується їх високою ліквідністю. А фінансові ресурси як об'єкт купівлі-продажу, права власності і розпоряджання відповідно стають джерелом доходу для підприємства.

Управління формуванням і використанням фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства являє собою систему, що включає принципи, методи, прийоми та інструменти, за допомогою яких здійснюється організація та регулювання їхнього руху відповідно до дії об'єктивних економічних законів, вимог законодавчо-нормативних актів та економічних інтересів власників підприємств.

Системний характер управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства визначається наявністю певної сукупності елементів, поведження кожного з яких впливає на поведінку цілого, вплив кожного з них на систему взаємозалежні, а сама система є складовою інших систем і залежить від їх функціонування.

Як функціональна сфера цілісної системи менеджменту сільськогосподарського підприємства, управління фінансовими ресурсами підпорядковане загальній стратегії підприємства і спрямоване на досягнення

встановлених (запланованих) критеріїв результативності господарської діяльності. Вирішення цих завдань реалізується через його функціональне призначення, яке полягає у своєчасному забезпеченні виробничої та інвестиційної діяльності підприємства достатнім обсягом фінансових ресурсів.

Ураховуючи специфіку фінансів та загальні основи теорії і практики менеджменту, інструменти формування системи управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства можна представити так, як це наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Інструменти формування системи управління фінансовими ресурсами*

Примітка. Розроблено за:[21]

Система управління фінансовими ресурсами є сукупністю форм і методів, на основі яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами. Така система буде вважатися ефективною лише тоді, коли вона надасть можливість не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечити системний пошук можливостей подальшого розвитку сільськогосподарського підприємства. Характеристика елементів системи

управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства
наведена у табл. 1.3.

НУБІП України

Таблиця 1.3

Складові системи управління фінансовими ресурсами підприємства*

Елемент	Характеристика
Об'єкт управління	Фінансові відносини, що виникають між підприємствами та їх засновниками, державою, комерційними структурами, іншими юридичними і фізичними особами; джерела формування, напрями використання, обсяг, склад і структура фінансових ресурсів; склад, структура і кругообіг капіталу; грошові фонди, їх формування та використання; грошовий обіг у відтворювальному процесі
Суб'єкт управління	Фінансова служба підприємства (окремий менеджер, фінансовий відділ, фінансовий департамент тощо), яка за допомогою різних форм управлінського впливу забезпечує цілеспрямоване функціонування об'єкту
Цілі	Збільшення ринкової вартості підприємства; досягнення прийнятних темпів зростання економічного потенціалу фірми; зростання обсягів виробництва та реалізації; збільшення прибутку; зменшення витрат; забезпечення рентабельної діяльності; уникнення банкрутства імінімізація ризиків; забезпечення стійкого фінансового стану; оптимізація грошового обігу, синхронізація надходжень і витрат грошових коштів; оптимізація структури капіталу підприємства тощо
Завдання	Визначення оптимального обсягу та структури фінансових ресурсів; залучення коштів на найвигідніших для підприємства умовах; визначення методів раціонального використання фінансових ресурсів підприємства з метою отримання найкращих фінансових результатів; встановлення планових стратегічних та поточних показників щодо обсягу і структури фінансових ресурсів; забезпечення контролю виконання встановлених показників
Фінансові нормативи	Середньорічний темп зростання власного капіталу, рівень рентабельності власного капіталу, співвідношення оборотних і необоротних активів, достатній рівень ліквідності активів, коефіцієнт незалежності від зовнішніх джерел фінансування, оптимальне співвідношення довгострокової і короткострокової заборгованості, граничний рівень фінансових ризиків
Принципи	Важливості, повноти, оперативності, динамічності, достовірності, безперервності, циклічності, узгодженості з іншими економічними процесами підприємства й ефективності

Примітка. *Розроблено за:[43]

Формування системи управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства має свою внутрішню логіку, яка передбачає таку послідовність етапів цього процесу:

НУБІП України

якісний аналіз поточного стану, тенденцій та закономірностей розвитку чинної системи управління фінансовими ресурсами;
 установлення цільових параметрів управління фінансовими ресурсами відповідно до його функціонального призначення;

розроблення фінансової стратегії та фінансової політики підприємства;
 розробка методичного інструментарію обґрунтування та ухвалення управлінських рішень щодо формування та використання фінансових ресурсів;
 опрацювання локальних нормативних документів, що визначають регламенти та процедури з реалізації і коригування управлінських фінансових рішень;

установлення базових індикаторів аналізу фінансових ресурсів, методів та прийомів їх розрахунку, критеріїв прийнятності та способів інтерпретації, термінів та періодичності проведення аналізу;

розроблення ресурсних нормативів, методичного інструментарію та нормативних документів із прогнозування і планування фінансових ресурсів;
 опрацювання системи контролю формування, розміщення та використання фінансових ресурсів;

організація управлінського обліку та системи фінансового контролю і моніторингу відповідно до потреб забезпечення раціонального руху фінансових ресурсів у процесі основної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства

[21]

Більшість із визначених етапів формування системи управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємств загальновідомі та ґрунтовно висвітлені у багатьох інформаційних джерелах. Тому спинимось більш детально на характеристиці лише окремих з них.

Трансформація управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства безпосередньо залежить від вибору фінансової стратегії. У загальному випадку її можна представити як окрему нормативну базу, закріплену у статутних та інших внутрішніх документах, на основі якої здійснюється управління його фінансовою діяльністю та регулювання внутрішніх фінансових взаємовідносин у довготривалій

перспективі. У сучасній неокласичній фінансовій теорії та сформованому на її основі фінансовому менеджменту базовим стратегічним фінансовим орієнтиром виступає забезпечення максимізації добробуту (очікуваної корисності) власників підприємства на основі зростання його ринкової вартості. Така позиція має як

своїх прихильників, так і опонентів. Серед останніх представники поведінкових фінансів - нового напрямку в теорії фінансів. Вони однозначно стверджують: немає ніяких причин сподіватись на ефективність фінансових ринків. Навпаки, слід чекати виникнення й тривалого існування передбачених і систематичних відхилень від ефективності. Крім того, як показав Моріс Алле, багато суб'єктів

фінансових ринків діють далеко нерационально, а максимізацію очікуваної корисності не сприймають як незаперечну аксіому [16].

Формування як загальної, так і фінансової стратегії належить до компетенції власників сільськогосподарського підприємства. Тому на практиці

трапляється досить широке коло стратегічних фінансових орієнтирів, серед яких домінує класичний - прибуток. Він задекларований у статутах багатьох вітчизняних підприємств. Поряд із цим, індикатором важливе фінансове значення можуть мати забезпечення ліквідності та платоспроможності,

збільшення обсягу реалізації (за відносного скорочення прибутку), інноваційний розвиток, диверсифікація виробництва та підтримка конкурентоспроможності тощо.

Відповідно до зміни фінансової стратегії формується фінансова політика, яка являє собою «форму реалізації фінансової ідеології та стратегії підприємства

у розрізі окремих аспектів його фінансової діяльності». Ми вважаємо, що для ефективного функціонування системи управління фінансовими ресурсами фінансова політика сільськогосподарського підприємств повинна охоплювати такі найбільш суттєві аспекти:

політику управління оборотними активами, кредиторською та дебіторською заборгованістю, орієнтовану на мобілізацію та раціональне використання наявних фінансових ресурсів, а також мінімізацію вартості їх залучення за рахунок зовнішніх джерел;

інвестиційну політику, покликану забезпечити створення, придбання та модернізацію активів підприємства, використання яких виступає необхідною умовою його нормального функціонування та перспективного економічного розвитку;

кредитну політику, спрямовану на зниження фінансових витрат на залучення та використання кредитних ресурсів банків;

облікову політику, завданням якої є повне та своєчасне забезпечення управління підприємством необхідною та якісною інформацією про реальні фінансові процеси підприємства;

податкову політику, що дозволяє використовувати чинні податкові пільги та мінімізувати витрати на виконання своїх податкових зобов'язань.

Результати аналізу фінансового потенціалу і прогнозних оцінок зміни чинників зовнішнього економічного середовища враховуються при формуванні виробничих та інвестиційних програм сільськогосподарського підприємства.

Наступним етапом є розрахунок загальної потреби у фінансових ресурсах та встановлення об'ємних і часових параметрів їх надходження за рахунок власних джерел. Існують різні підходи до вирішення цих завдань: нормативний, трендового аналізу, аналогів, економіко-математичного моделювання тощо. Ми

пропонуємо здійснювати це за допомогою прогнозного аналізу руху грошових потоків. Використання цього інструменту дозволяє визначити сезонні дефіцити або надлишки грошових потоків по окремих часових періодах прогнозного горизонту та визначити найбільш прийнятні інструменти залучення і розподілу фінансових ресурсів для збалансування їх потреби.

Після цього здійснюється організація реалізації запланованих заходів. У процесі управління проводиться його оперативний моніторинг та контроль, а також оцінка відповідності фактичних даних запланованим і, у разі потреби, проводиться коригування окремих індикаторів плану. Моніторинг, контроль та

оцінка планових показників підтверджують адекватність аналітично-планових розрахунків фінансовим можливостям підприємства або ж свідчать про необхідність внесення відповідних змін у цільові параметри майбутньої

діяльності підприємства. Крім того, вони виступають інформаційним базисом для початку наступного управлінського циклу.

Одним із найлегших та дуже важливих джерелом поповнення обігових коштів в аграрній сфері є банківський кредит. Саме аграрна сфера має вплив на процес кредитування, який пов'язаний із сезонністю продуктивної діяльності сільгоспідприємств, здатністю рослинних і тваринних організмів до самовідтворення, використанням землі як основного виробничого ресурсу тощо.

Надавачі позичкових коштів, використовуючи майбутній урожай як об'єкт кредитної застави, розуміють про кредитні ризики, що зумовлені суттєвими розривами в часі між вкладенням і надходженням коштів, надзвичайним впливом на обсяги та якість продукції природних умов, мінливістю майбутньої закупівельної ціни сільськогосподарської продукції. Окрім того, у сільському господарстві виникають виробничі ризики, пов'язані з втратами очікуваних обсягів продукції через захворювання рослин і тварин.

Попит сільськогосподарських підприємств на банківські кредити в Україні не може бути задоволений через високі відсоткові ставки, обмежений спектр пропозиції банківських кредитних послуг для аграрної сфери, неврахування специфіки галузі, низький рівень капіталізації, втрати ліквідності банківської системи, операційні ризики банків у процесі співпраці з сільськогосподарськими виробниками. Українські аграрії стикаються з проблемою надійного забезпечення кредиту (банки вимагають хоча б двократного перевищення розміру позики), з вилученням значної частини доходів на покриття високої вартості кредитів. Це не дає впроваджувати інновації, призводить до нерационального використання земель та зниження продуктивності угідь.

Таким чином, сільськогосподарська галузь є однією з найбільш специфічних галузей через сезонність, значну тривалість виробничого циклу, високу потребу в кредитних ресурсах, використання орендованої землі та біологічних ресурсів. Зараз сільськогосподарські підприємства змушені формувати свої фінансові ресурси в умовах кризи. Про це свідчить і ріст збитковості в сільськогосподарських підприємствах. А це, в свою чергу, обмежує власні джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських

підприємств і спроможність виконувати свою діяльність. Тому в подальшому формування фінансових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах повинно супроводжуватися аналізом доцільності, ефективності використання та оптимізацією їх структури. Але саме ця галузь є такою, що забезпечує продовольчу безпеку країни і світу в цілому, тому потрібно впроваджувати ефективні заходи щодо залучення власних і позичкових коштів.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

В сучасних умовах функціонування проблематика покращення керування ресурсами фінансовими підприємства вважається досить актуальною та привертає дедалі більшу увагу керівників підприємств та спеціалістів у галузі фінансових та економічних наук, адже від застосування і дієвості застосування ресурсів фінансових життєдіяльність залежить підприємства. Аналіз дієвості застосування ресурсів фінансових підприємства вважається необхідною складовою для ухвалення управлінського рішення. Від детальності та якості проведеного аналізу залежить ефективність прийняття рішень для подальшого застосування ресурсів фінансових у функціонуванні підприємства.

Достатність в будь-якій сфері господарювання залежить від володіння та дієвості застосування ресурсів фінансових, які порівнюються до кровоносної системи, що задовольняє життєдіяльність установи. За функціонування у ринковій економіці дані аспекти посідають першочергове місце, адже від дієвого застосування ресурсів фінансових і капіталу формується стійкість фінансова і достатність підприємства. В залежності від виду капіталу котрим володіє і розпорядженні господарювання суб'єкт, у відповідності до оптимальності структура його, рівня доцільності трансформації в фонди основні і оборотні залежать добробут фінансовий підприємства і дієвість діяльності його.

Варте уваги твердження Глушко А.Д. та Філіп М.Ф. стосовно того, що: «на сучасному етапі розвитку національної економіки в умовах посилення конкурентної боротьби на вітчизняному та світовому ринках актуальним постає питання ефективного управління фінансовими ресурсами, адже саме

забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, оптимальність структури джерел фінансування активів правомірно визначити одними з основних умов ефективності провадження фінансово-господарської діяльності. Ефективна система управління фінансовими ресурсами сприяє не лише адаптації підприємства до ринкових перетворень, стабілізації його фінансового стану, підвищенню спроможності протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам фінансовій стійкості, стимулюванню інвестиційної активності, а й в кінцевому підсумку визначає результати функціонування національної економіки у цілому [19].

Ефективність управління фінансовими ресурсами значною мірою визначається рівнем організації процесів аналізу на підприємстві. Аналіз фінансових ресурсів правомірно визначити технологічною ланкою системи управління, що забезпечує її якісну основу. З урахуванням вищезазначеного наукова і практична значущість питання обґрунтування методичних підходів до аналізу фінансових ресурсів підприємств для забезпечення ефективності управління ними є беззаперечною» [19].

Ціллю оцінювання дієвості застосування ресурсів фінансових виступає максимізація дієвості функціонування підприємства на основі введення інноваційних методик застосування ресурсів фінансових та керування ними.

Зазначимо, що в науковій літературі відсутня єдність думок із приводу класифікації методів управління фінансовими ресурсами. Аналіз літературних джерел дозволив розробити класифікаційну схему поділу методів управління фінансовими ресурсами підприємств на традиційні та прогресивні (рис. 1.3) [7, 10, 13].

Рис. 1.3. Класифікація методів управління фінансовими ресурсами підприємства*

Примітка. *Розроблено за:[7, 10, 13]

До класу традиційних методів віднесені такі групи методів:

1. Група методів збільшення власного капіталу підприємств, яка поділяється на чотири підгрупи:

- одержання підприємством внесків до статутного фонду від засновників та акціонерів;

- одержання підприємством додаткового прибутку від господарської діяльності;

- одержання підприємством податкових пільг;

- одержання підприємством фінансової допомоги на безповоротній основі.

2. Група методів збільшення позичкового капіталу підприємств, яка поділяється на три підгрупи:

- одержання підприємством банківського кредиту;

- одержання підприємством товарного кредиту;
 - одержання підприємством фінансової допомоги на зворотній основі.
- До класу прогресивних методів віднесені такі групи:

1. Група методів збільшення власного капіталу підприємств, яка поділяється на дві підгрупи:

- розміщення депозитарних розписок на міжнародних фінансових ринках;
- розміщення похідних цінних паперів на акції підприємства.

2. Група методів збільшення позичкового капіталу підприємств, яка поділяється на три підгрупи:

- розміщення корпоративних облігацій підприємства на національному та міжнародному ринках;
- одержання підприємством вексельного комерційного кредиту;
- одержання позичкового капіталу за операціями «репо».

3. Група методів оптимізації структури активів підприємства, яка поділяється на три підгрупи:

- дисконтування дебіторської заборгованості підприємства;
- застосування товаророзпорядчих цінних паперів;
- одержання підприємством основних засобів у лізинг.

Відзначимо, що наведена класифікація дозволяє визначити три найважливіші особливості прогресивних методів порівняно з традиційними [7, 10, 13].

По-перше, реалізація нетрадиційних методів передбачає застосування особливих фінансових інструментів – цінних паперів широкого функціонального складу.

По-друге, у класі прогресивних методів виділяється особлива група методів, яка дозволяє вирішити принципово інше, більш вагомим з точки зору підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств завдання оптимізації структури активів.

По-третє, групи та підгрупи прогресивних методів складають саме ті методи, що дозволяють залучати додаткові фінансові ресурси не тільки на національному, а й на міжнародних фінансових ринках. Інформаційною базою

відносно оцінювання дієвості застосування ресурсів фінансових підприємства виступає зміст балансу бухгалтерського первинного дані і аналітичного обліку бухгалтерського. На рис. 1.4 представлені основні методи оцінювання дієвості застосування ресурсів фінансових підприємства.

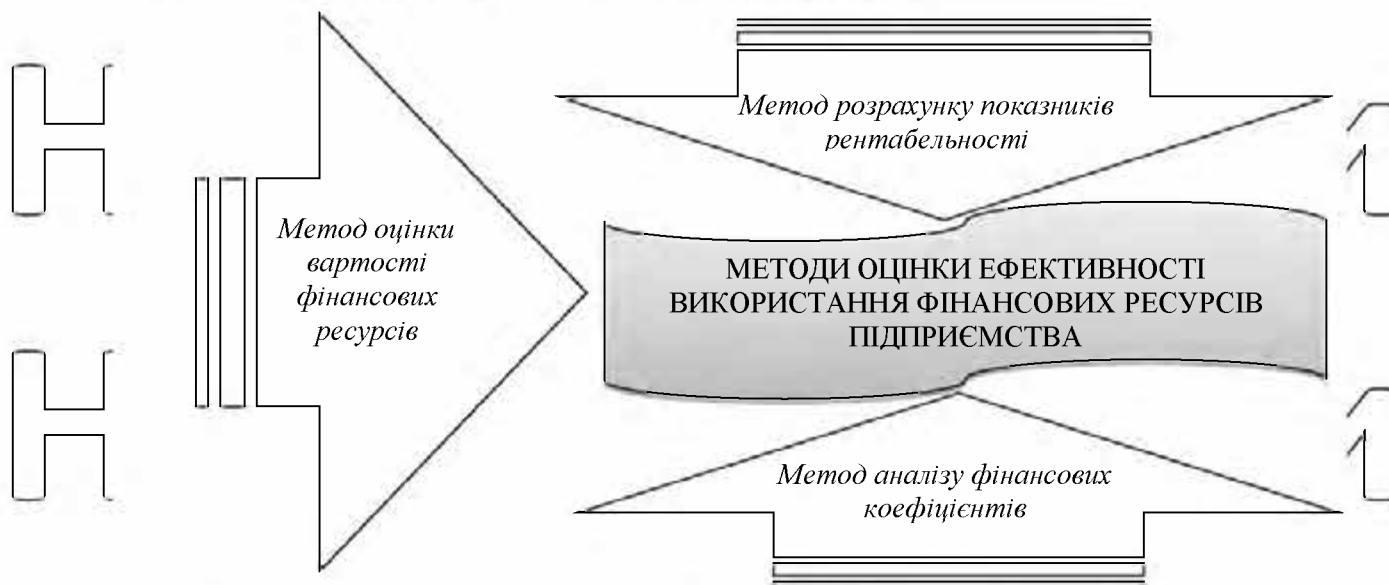

Рис. 1.4. Основні методи оцінки дієвості використання ресурсів фінансових*

Примітка. *Розроблено за: [18]

Аналізуючи рис. 1.4. звернемо увагу на те, що метод розрахунку рентабельності показників дозволяє охарактеризувати результативність роботи підприємства в цілому та його присутковість. Показники рентабельності повніше, ніж прибуток, можуть охарактеризувати остаточні діяльністі результати підприємства, тому що їхня величина демонструє ефекту співвідношення із споживаними ресурсами. При використанні даного методу розраховують такі показники, як капіталу власного рентабельність та продажів, рентабельність необоротних та оборотних активів, рентабельність інвестицій.

Метод аналізу коефіцієнтів фінансових ґрунтується на розрахунку співвідношення різноманітних показників діяльності фінансової підприємства.

Розраховані показники порівнюються з нормативами або зі середніми показниками діяльності інших підприємств цієї галузі. У менеджменті фінансовому найчастіше використовуються такі коефіцієнти: коефіцієнти оцінки стійкості фінансової, ліквідності і платоспроможності підприємства; коефіцієнти

оцінки активів та капіталу оборотності. Метод вартості оцінки ресурсів фінансових ґрунтується на розрахунку вартості підприємства капіталу, яка є прибутковості мірою операційної діяльності та визначає прибутку частину, який має бути сплачено за використання сформованого та залученого нового капіталу.

Після проведення оцінки дієвості застосування ресурсів фінансових фінансово-економічні служби підприємства створюють систему керування ресурсами фінансовими. До неї входить планування потоків грошових, виявлення максимально заборгованості дебіторської допустимої розподіл коштів за напрямками та фондами тощо. Таким чином, одночасне використання всіх перерахованих вище методів здатне надати максимально точну оцінку дієвості застосування ресурсів фінансових і як наслідок надати правильне напрямки думки на моменти прийняття керуваного рішення в галузі політики фінансової підприємства.

На думку Шевчук Н.А. та Гречухіна О.С.: «оцінку якості управління фінансовими ресурсами підприємства необхідно проводити за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через показники структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства» [55]. Структуровані критерії та показники керування ресурсами фінансовими підприємства наведені на рис. 1.5.

Продовжуючи тему оцінювання дієвості використання ресурсів фінансових підприємства варто звернути увагу на твердження Гвоздей Н.І., Бондарук І.С., Вінницької О.А. відносно того, що «ефективність використання фінансових ресурсів має під собою не тільки віддачу від кожного виду ресурсу, але й оптимальність структури ресурсів, адже на практиці важливо не тільки визначити загальні економічні результати, але і мати можливість проаналізувати чинники, що їх обумовили. Іншими словами, мова йде про встановлення причин підвищення або зниження рівня ефективності використання фінансових ресурсів. Зрозуміло, що причин цих може бути багато [18].

Рис. 1.5 Критерії та показники управління ресурсами фінансовими підприємства*

Примітка. *Розроблено за:[18, 55]

Таким чином, оцінку якості управління фінансовими ресурсами підприємства необхідно проводити за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через показники структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства. Серед інструментів, які використовуються в управлінні фінансовими ресурсами, важливу роль повинні відігравати прогресивні методи управління фінансовими ресурсами, вважаємо, що вся їх сукупність повинна використовуватися з метою впливу на формування таких пропорцій власних і позикових коштів підприємства, які забезпечують додатковий приріст рентабельності власного капіталу, а головне, створюють сприятливі умови фінансової стабільності організації на перспективу.

Висновки до розділу 1

1. Фінансові ресурси є основою діяльності будь якого підприємства. Фінансові ресурси підприємства слід розглядати, як сукупність фінансових джерел підприємства, до яких відносяться всі джерела грошових коштів, що надходять і накопичуються підприємством для формування активів, необхідних підприємству, які йдуть на фінансування всіх здійснюваних підприємством видів діяльності, як за рахунок власного капіталу, прибутку, так і за рахунок інших надходжень. Адже саме вони створюють ту необхідну матеріальну базу для здійснення підприємством своєї функції на ринку – забезпечувати потреби споживачів. Їх нестача для підприємства може стати дуже потужним стримуючим чинником розвитку. На сьогодні не існує єдиної класифікації фінансових ресурсів підприємства. При цьому, всі класифікації фінансових ресурсів підприємств мають деякі відмінності, які полягають в понятійно-категорійному апараті та ознаках за якими групуються різні види фінансових ресурсів підприємств. Але більшість науковців в складі цієї класифікації виділяють поділ за джерелами на три основні групи: власні, позикові та залучені. Сільськогосподарська галузь є однією з найбільш специфічних галузей через сезонність, значну тривалість виробничого циклу, високу потребу в кредитних ресурсах, використанні орендованої землі та біологічних ресурсів. Зараз сільськогосподарські підприємства змушені формувати свої фінансові ресурси в умовах кризи. Це свідчить і про зростання збитковості в сільськогосподарських підприємствах. А це, в свою чергу, обмежує власні джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств і спроможність виконувати свою діяльність. Тому в подальшому формування фінансових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах повинно супроводжуватися аналізом доцільності, ефективності використання та оптимізацією їх структури. Але саме ця галузь є тою, що забезпечує продовольчу безпеку країни і світу в цілому, тому потрібно впроваджувати ефективні заходи щодо залучення власних і позичкових коштів.

2. Оцінку якості управління фінансовими ресурсами підприємства необхідно проводити за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової

активності, які розглядаються через показники структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства. Серед інструментів, які використовуються в управлінні фінансовими ресурсами, важливу роль повинні відігравати прогресивні методи управління фінансовими ресурсами, вважаємо, що вся їх сукупність повинна використовуватися з метою впливу на формування таких пропорцій власних і позикових коштів підприємства, які забезпечують додатковий приріст рентабельності власного капіталу, а головне, створюють сприятливі умови фінансової стабільності організації на перспективу.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Загальна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Агро Перемога» (далі - ТОВ «Агро Перемога») розташоване в с. Гиряві Ісківці, Миргородського району, Полтавської області. Господарство знаходиться приблизно на відстані 180 км до обласного центру м. Полтава.

ТОВ «Агро Перемога» є юридичною особою відповідно до законодавства України, госпрозрахунковим підприємством на принципах самокупності, самофінансування та самоуправління, має статутний капітал, самостійний баланс, розрахунковий, поточний та інші рахунки в т. ч валютний, в установах банків, круглу печатку, кутовий штамп, емблему, фірмовий знак, фірмові бланки і знаки, інші необхідні атрибути. Підприємство має особисте майно і відповідає по своїм зобов'язанням в межах майна, яке належить йому. Головною метою діяльності підприємства є виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції, а також надання учасникам підприємства та іншим особам послуг щодо ведення сільського господарства та здійснення інших пов'язаних з ним видів діяльності.

Клімат Лохвицького району за ступенем зволоження – посушливий. Середня сума опадів становить 497 мм за рік, але за період з температурою повітря вище ніж $+10^{\circ}\text{C}$, сума опадів становить 280 мм. За основний період весняно-літньої вегетації озимих випадає 110 мм, а за основний період вегетації ярих культур випадає 179 мм атмосферних опадів.

За холодний період сума опадів становить 151 мм, тому сніговий покрив невеликий і становить трохи більше 10 см. За температурними умовами клімат помірний. Тут холодні зими з температурою $28-30^{\circ}\text{C}$ нижче 0°C , чергуються з помірними зимами з частими відлигами. Сніговий покрив тримається в середньому 100 днів. Грунт промерзає до 60-65 см. Тривалість без морозного періоду 170 днів. Середня температура липня близько $+24^{\circ}\text{C}$.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Агро Перемога» розміщене у зоні українського степу. Підприємство зручно розташоване, тому що знаходиться на території із сприятливими природно-кліматичними умовами.

Переважають типи ґрунтів у господарстві – чорноземи звичайні та чорноземи південні. Загалом природно-кліматичні умови та земельні ресурси підприємства сприятливі для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва. Динаміка структури сільськогосподарських угідь ТОВ «Агро Перемога» наведена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка структури сільськогосподарських угідь

ТОВ «Агро Перемога»*

Показник	Рік						2022 р. у % до 2020 р.
	2020 р.		2021 р.		2022 р.		
	га	%	га	%	га	%	
Всього сільськогосподарських угідь	2145	100	2145	100	1939	100	90,4
у т.ч. рілля	2145	100	2145	100	1939	100	90,4

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши дані табл. 2.1., можна зробити висновок, що площа сільськогосподарських угідь за останні три роки суттєво зменшилась і в 2022 р. становила 1258 га. У складі сільськогосподарських угідь переважає рілля, яка становить 100% від усіх угідь.

Засоби праці і предмети праці є речовим змістом продуктивного капіталу.

Засоби праці знаходять своє вираження в основному капіталі підприємства, а предмети праці в оборотному. При цьому засоби виробництва як сукупність засобів праці і предметів праці стають продуктивним капіталом лише з моменту їхнього безпосереднього використання у виробничому процесі.

Основне завдання сільського господарства на сучасному етапі полягає в тому, щоб забезпечити подальше зростання і більшу сталість сільськогосподарського виробництва, підвищення ефективності землеробства і тваринництва для повнішого задоволення потреб населення в продуктах

харчування і промисловості в сировині, створення державних резервів сільськогосподарської продукції.

Виробництво будь-якого виду продукції не можна уявити без участі людської праці. До трудових ресурсів належить частина працездатного населення, що володіє необхідними фізичними даними, знаннями й трудовими навичками у галузі. Формування трудових ресурсів і їх використання у різних галузях має свої особливості. У сільському господарстві на формування чисельності працівників має великий вплив сезонність праці та тісний зв'язок з природно-кліматичними умовами.

Соціальну суть людських ресурсів становлять люди в певних виробничих умовах, а економічну – робочий час, необхідний для виконання суспільно корисної праці. Динаміка ефективності використання людських ресурсів ТОВ «Агро Перемога» наведена в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка ефективності використання людських ресурсів
ТОВ «Агро Перемога»***

Показник	Рік			2022 р. у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Середньорічна чисельність працівників, осіб	62	65	57	91,9
У тому числі: - у рослинництві	62	65	57	91,9
Відпрацьовано за рік, всього тис. люд.-год.	106268	112970	102315	96,3
у тому числі: відпрацьовано 1 працівником за рік, люд.-год.	1714	1738	1795	104,7
Коефіцієнт використання людських ресурсів	0,86	0,87	0,90	104,7

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши табл. 2.2 встановлено, що у 2022 р. кількість працівників, порівняно з 2020 р., зменшилась на 8,1%. У 2022 р. у господарстві відпрацьовано 1 працівником за рік 1795 люд.-год., порівняно з 2020 р. відпрацьований час збільшився на 4,7%. Коефіцієнт використання людських ресурсів у 2022 р.

становив 0,90, порівняно з 2020 р. він збільшився на 4,7 %, що означає, що у підприємстві дещо ефективніше використовують робочий час.

У сільськогосподарському виробництві процеси розміщення та спеціалізації тісно пов'язані між собою, взаємообумовлені, проте характеризуються різним змістом та формою. Під розміщенням слід розуміти як певну форму суспільного поділу праці на обумовленій території, то спеціалізація може розвиватися і нижчих ієрархічних рівнях, але при цьому залежить від рівня розвитку продуктивних сил.

Під спеціалізацією слід розуміти процес відособлення і формування підприємств або ж галузей з метою виробництва однорідної продукції. Для більшості сільськогосподарських підприємств організація виробництва базується на оптимальному виборі галузей рослинництва та тваринництва і забезпечення їх поєднання із додатковими, підсобними галузями, що забезпечує формування товарної продукції (товарного асортименту) та обумовлює визначення виробничої спрямованості підприємства. Структура грошових надходжень від реалізації продукції у ТОВ «Агро Перемога» наведена табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Структура грошових надходжень від реалізації продукції у

ТОВ «Агро Перемога»*

Види продукції	Рік						2022 р. у % до 2020 р.
	2020		2021		2022		
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	
Пшениця озима	2877	4,3	3078	4,4	2972	3,7	103,3
Кукурудза на зерно	38494	57,3	35246	50,0	26980	33,9	70,1
Ячмінь ярий	1700	2,5	2568	3,6	614	0,6	30,2
Сорго	2417	3,6	1230	1,7	10616	13,3	439,2
Соя	274	0,4	9846	14,0	13416	16,9	4896,4
Соняшник	14566	21,7	6578	9,3	7816	9,8	53,7
Ріпак озимий	6426	9,6	8543	12,1	11204	14,1	174,4
Інша продукція рослинництва	409	0,6	3456	4,9	6076	7,6	1485,6
Всього	67163	100	70545	100	79594	100	118,5

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Дані табл. 2.3 свідчать, що у господарстві найбільшу питому вагу в структурі грошових надходжень від реалізації продукції в галузі рослинництва займає кукурудза на зерно – 33,9%, та соя – 16,9%, тому виробничий напрям ТОВ «Агро Перемога» можна сформулювати як кукурудзяний з розвинутим соєвим виробництвом.

В умовах ринкової економіки потрібно по-новому здійснювати організацію виробництва і праці. Ефективність виробництва показує як його результативність за певних витрат праці, так і ступінь використання всіх наявних ресурсів (природних, матеріальних, трудових, фінансових). Ефективність

визначається відношенням результату (ефекту) до витрат, що забезпечили його отримання. Ефективність розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва. Вона показує не сам результат, а те якою ціною він був досягнутий.

Тому ефективність найчастіше характеризується відносними показниками, що розраховуються на основі двох груп характеристик (параметрів) – результату і витрат.

Динаміка економічної ефективності діяльності ТОВ «Агро Перемога» наведена у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка економічної ефективності діяльності ТОВ «Агро Перемога»*

Показник	Рік			2022 р. у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн:	67163	70545	79594	118,5
на 1 га с.-г. угідь	31,3	32,9	41,0	131,1
на 1 працівника	1083,3	1085,3	1396,4	128,9
Прибуток, тис. грн:	10901	12550	6406	58,8
на 1 га с.-г. угідь	3,1	5,9	3,3	65,0
на 1 працівника	175,8	193,1	112,4	63,9
Повна собівартість продукції, тис. грн	56262	57995	73188	130,1
Рівень рентабельності (збитковості), %	19,4	21,6	8,8	X

Примітка. * Розраховано за даними підприємства

Дані табл. 2.4 свідчать, що за досліджуваній період дохід від реалізації продукції збільшився на 18,5 %, при цьому прибуток також зменшився на 41,2

%, що пояснюється зростанням собівартості і відповідно зростанням цін. Рівень рентабельності за досліджуваний період зменшився на 10,6 відсоткові пункти, що є доволі суттєво.

Одним із найважливіших елементів внутрішнього середовища підприємства є його організаційна структура управління. Організаційна структура налагоджує розподіл завдань по відділах та підрозділах підприємства; компетентність підрозділів та відділів у рішенні конкретних проблем; загальну взаємодію відділів та підрозділів. Організаційна структура також має вплив на реалізацію стратегії підприємства, його взаємозв'язок із зовнішнім середовищем та результативне вирішення поставлених завдань. Під організаційною структурою розуміють склад відділень, служб та підрозділів у структурі управління, системна їх організація, характер підпорядкованості та підзвітності один одному та найвищому органу управління, а також набір координаційних та інформаційних зв'язків, система делегування функцій управління на усіх рівнях і підрозділах управлінської підпорядкованості.

Організаційна структура управління уособлює побудову та устрій суб'єкта управління, спосіб його внутрішнього підпорядкування, зв'язки структурних елементів управління між собою (порядок розміщення, специфічність окремих ланок управлінського апарату), які дозволяють виконувати необхідні управлінські функції. Структура управління ТОВ «Агро Перемога» наведена на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Структура управління ТОВ «Агро Перемога»*

Примітка. *Розроблено автором на основі штатного розпису підприємства

Детально проаналізувавши організаційну структуру управління ТОВ «Агро Перемога», встановили, що вона побудована на основі лінійно-функціональної структури управління, яка характеризується найкращими умовами для вироблення та практичної реалізації єдиної технічної та виробничої політики підприємства, що робить легким перехід на випуск нової продукції та впровадження нових технологічних процесів. Але при цьому лінійно-функціональна структура управління ТОВ «Агро Перемога» не віддзеркалює сучасні ринкові умови. Маркетингові функції не інтегровані в окремий відділ в ТОВ «Агро Перемога», тому функції маркетингу виконують фахівці інших профілів.

До компетенції директора належить:

- вирішення всіх питань функціонування підприємства, за винятком тих, що відносяться до компетенції засновника, дирекції, генерального директора;

- виконання дій від імені підприємства, затвердження своїм підписом документів матеріального, фінансового, розрахункового, майнового та кредитного характеру, в тому числі угод, зобов'язань, звітів та балансів, доручень;

- забезпечення виконання рішень засновника, дирекції, генерального директора;

- право відкриття та використання рахунків в банках та інших кредитно-фінансових установах і право першого підпису під фінансовими документами;

- прийняття на роботу та звільнення з роботи працівників підприємства, накладення на них стягнень відповідно до чинного законодавства;

- затвердження штатного розкладу організації пропозицій з питань діяльності підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок, що ТОВ «Агро Перемога» добре забезпечене земельними, трудовими, матеріально-технічними і фінансовими ресурсами. Незважаючи на прибутковість підприємства, одним із основних завдань для ТОВ «Агро Перемога» є підвищення показників ефективності його діяльності, що можливе при здійсненні ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства.

2.2. Аналіз складу та структури фінансових ресурсів

ТОВ «Агро Перемога»

Дієвість у будь-якій сфері господарювання прямо залежна від обсягу і дієвості використання фінансових ресурсів, які порівнюються до кровоносної системи, що забезпечує утримання життєвого рівня підприємства. Саме тому турбота про фінанси є ключовою функцією господарювання будь-якого функціонуючого суб'єкта. За умов ринкової економіки дані твердження мають першочергове значення. Враховуючи вище наведене за сучасних умов господарювання значно збільшується важливість і місія аналізування фінансової діяльності, ключовим фундаментом якої є сукупність дослідження формування системного механізму, розміщення застосування капіталу із встановлення цілі фінансової стабільності і фінансової безпеки підприємства.

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один показник, навіть найважливіший, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства.

Слід підкреслити, що всі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості. Тому оцінити реальний фінансовий стан підприємства можна лише на підставі використання певного комплексу показників з урахуванням впливу різних чинників на відповідні показники.

Майновий стан підприємства характеризується використанням засобів (активів) і джерелами їх формування (пасивів). Джерелом інформації для оцінки майнового стану є баланс підприємства. В процесі аналізу активу й пасиву балансу визначаються показники структури, динаміки балансу, структурної динаміки балансу, а саме:

- абсолютні величини по статтям активу і пасиву балансу на початок і кінець періоду та зміни абсолютних величин;
- питома вага окремих статей у валюті балансу на початок і кінець періоду та зміни у питомій вазі.

Показники майнового стану ТОВ «Агро Перемога» наведені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз показників майнового стану ТОВ «Агро Перемога»*

Показник	Рік			У % 2022 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Частка оборотних виробничих фондів	0,43	0,42	0,51	118,6
Частка у активах основних засобів	0,23	0,26	0,25	108,7
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,36	0,32	0,37	102,8
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,01	0,26	0,04	400,0
Частка виробничих оборотних активів	0,43	0,42	0,51	118,6
Коефіцієнт активів мобільності	3,15	2,70	2,84	90,2

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши табл. 2.5, встановили, що частка виробничих оборотних фондів на за досліджуваний період збільшилась на 18,6 %. Частка засобів основних в активах мала динаміку до зменшення. Коефіцієнт зносу основних засобів за досліджуваний період збільшився на 2,8 %. При цьому коефіцієнт оновлення основних засобів за досліджуваний період також зріс на 300 %. Частка виробничих оборотних активів за досліджуваний період збільшилась на 18,6 %.

Важливим показником в аналізі стану майнового підприємства також виступає мобільності коефіцієнт активів, він свідчить про можливість активів переходити від форми одної до іншої. Коефіцієнт активів мобільності за досліджуваний період при цьому зменшився на 9,8 %, що є негативною тенденцією.

Ключовою ознакою фінансової діяльності сільськогосподарського підприємства є його фінансова стійкість. Фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу, при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Найважливішою формою стійкості підприємства є його спроможність розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Для цього підприємство повинно володіти гнучкою структурою фінансових ресурсів і при необхідності мати можливість залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним. Кредитоспроможним є підприємство при наявності у нього

передумов для отримання кредиту і спроможності своєчасно повернути отриману позичку зі сплатою йому відсотку за рахунок прибутку або інших джерел [56]. З даного визначення випливає ще один аспект фінансової стійкості – розвиток підприємства, зростання прибутку та капіталу.

Як фінансово-економічна категорія фінансова стійкість виражається системою відносних і абсолютних показників. Найвні методики аналізу фінансової стійкості підприємства передбачають проведення досліджень у декілька етапів. Залежно від завдань аналізу і тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників у різних інформаційних джерелах відрізняються. Показники динаміки фінансової стійкості ТОВ «Агро Перемога» наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз показників динаміки фінансової стійкості ТОВ «Агро Перемога»*

Показник	Рік			У % 2022 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал), тис.грн	29887	35272	36839	123,3
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,89	0,81	0,85	95,5
Маневреність робочого капіталу	0,64	0,61	0,90	140,6
Маневреність власних обігових коштів	0,019	0,01	0,02	105,3
Коефіцієнт забезпечення обіговими коштами власних запасів	1,55	1,54	1,10	71,0
Коефіцієнт покриття запасів	1,60	1,75	1,12	70,0
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,91	0,86	0,89	97,8
Коефіцієнт фінансової залежності	1,09	1,16	1,12	102,8
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,74	0,69	0,71	95,9
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,09	0,14	0,11	122,2
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,92	0,91	0,90	97,8

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши табл. 2.6, встановили, що власні обігові кошти протягом досліджуваного періоду мали тенденцію до зростання. Позитивним моментом є збільшення маневреності робочого капіталу і власних обігових коштів на 40,6 %

і 5,3 %. Всі інші показники не суттєво зменшились, крім коефіцієнта забезпечення обіговими коштами власних запасів та коефіцієнт покриття запасів, які зменшились на 29 % і 30 %, на що керівництву слід звернути увагу.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання. Показники ділової активності ТОВ «Агро Перемога» досліджені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7.

Динаміка показників ділової активності ТОВ «Агро Перемога»*

Показник	Рік			У % 2022 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Фондовіддача	3,2	2,5	2,9	90,1
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	1,0	0,9	1,0	99,0
Період одного обороту запасів (днів)	287,0	295,0	338,0	117,8
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	0,1	0,1	0,0	50,0
Коефіцієнт оборотності готової продукції	7,2	8,1	3,6	50,6
Коефіцієнт оборотності запасів (обороту)	1,3	1,2	1,1	84,8
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	71,0	24,0	63,0	88,7
Період одного обороту обігових коштів	366,0	394,0	370,0	101,1
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,8	0,8	0,8	98,8
Оборотність активів, ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	0,8	0,7	0,7	96,0
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,1	15,2	5,7	112,0
Період операційного циклу (днів)	292,0	311,0	344,0	117,8

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши табл. 2.7, встановили, що фондovіддача це показник активності ділової підприємства сільськогосподарського, котрий засвідчує дієвість користування засобами основними, точніше яка продукції кількість вироблена на кожну гривню ресурсів фінансових вкладених в засоби основні. Фондовіддача за досліджуваний період зменшилась на 23,3 %. Тенденція до зменшення фондovіддачі для підприємства є негативною. Коефіцієнт

оборотності запасів свідчить про дієвість керування запасами на ТОВ «Агро Перемога» зазначений показник із кожним роком досліджуваним накопичується така тенденція для підприємства є задовільною. Отже, підсумувавши аналіз показників активності ділової підприємства зауважимо, що практично всі показники перебувають в межах норми і за досліджуваний період суттєво не змінилися.

На сьогоднішній день рівень рентабельності є одним із ключових індикаторів, що дає достовірне уявлення про реальну ситуацію, що складається у межах окремо взятого підприємства. Високий рівень рентабельності — це головний показник ефективної роботи підприємства. Показники рентабельності - це основний інструмент фінансового аналізу та планування розвитку компанії, який демонструє, що підприємство правильно використовує власні кошти, покриваючи витрати та водночас отримуючи прибуток. Динаміка показників рентабельності ТОВ «Агро Перемога» наведена у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки показників рентабельності ТОВ «Агро Перемога».

/*

Показник	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
	2020	2021	2022	
Рентабельність за чистим прибутком капіталу (активів)	14,0	6,2	13,1	-0,9
Рентабельність власного капіталу	15,3	7,2	14,7	-0,7
Рентабельність виробничих фондів	25,0	10,9	21,0	-4,0
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	19,4	21,6	8,8	-10,6
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	19,2	9,8	19,2	-0,1
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	18,8	9,3	18,2	-0,6
Період окупності капіталу, роки	7,1	16,2	7,6	0,5
Період окупності власного капіталу, роки	6,5	14,0	6,8	0,3

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши табл. 2.8, встановили, що показники рентабельності в ТОВ «Агро Перемога» за досліджуваний період суттєво не змінилися. Показники

рентабельності перебувають на нормальному рівні для сільськогосподарської галузі.

Таким чином, першочерговим при аналізі ресурсів фінансових підприємства сільськогосподарського виступає дослідження показників майнового стану. Позитивними моментами в підприємстві є збільшення маневреності робочого капіталу на 40,6 %, маневреності власних обігових коштів на 5,3 %. Попри це, є ряд негативних чинників в ТОВ «Агро Перемога», які потрібно покращувати. Важливим показником в аналізі стану майнового

підприємства також виступає мобільності коефіцієнт активів, він свідчить про можливість активів переходити від форми одної до іншої. Коефіцієнт активів мобільності за досліджуваний період при цьому зменшився на 9,8 %, що є негативною тенденцією. Тенденція до зменшення фондovіддачі для

підприємства є негативною. Коефіцієнт оборотності запасів свідчить про дієвість керування запасами на ТОВ «Агро Перемога» зазначений показник із кожним роком досліджуваним накопичується така тенденція для підприємства є задовільною. Показники рентабельності в ТОВ «Агро Перемога» за досліджуваний період суттєво не змінились. Показники рентабельності перебувають на нормальному рівні для сільськогосподарської галузі.

Підсумовуючи аналіз показників складу та структури фінансових ресурсів ТОВ «Агро Перемога» зауважимо, що підприємство є прибуткове, більшість показників перебувають в межах норми.

2.3. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Підприємствам для того, щоб зберегти свої позиції на ринку, необхідно правильно визначати свою стратегію і тактику поведінки, систематично проводити оцінку ефективності управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності функціонування та отримання прибутку. Фінансовий стан підприємства визначається формуванням і використанням його ресурсів. Він характеризується забезпеченістю власними обіговими коштами, станом нормованих запасів товарно-матеріальних цінностей, оборотністю коштів,

платоспроможністю та іншими підсумками фінансово-господарської діяльності підприємства, які дозволяють дати оцінку досягнутим результатам та зробити висновки про рівень економічної діяльності підприємства.

Формування та використання фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою загальної системи управління, що дає змогу вирішувати різноманітні завдання фінансового менеджменту. Ефективне використання фінансових ресурсів є передумовою досягнення високих кінцевих результатів господарської діяльності підприємства у цілому.

Характерними для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів є коефіцієнти віддачі (оборотності) сукупних джерел коштів підприємства, а також їх окремих видів: власного капіталу, короткострокових кредитів і позик, кредиторської заборгованості. Кожен такий коефіцієнт відображає відношення прибутку від продажів до середньої балансової величини показників джерела прибутку. Економічний зміст коефіцієнтів віддачі капіталу полягає в тому, що їх значення показує, яку суму прибутку підприємство отримувало на кожну гривню фінансового джерела того чи іншого виду. Чим вище ці показники, тим вища віддача фінансових ресурсів капіталу.

Важливим елементом в оцінюванні дієвості застосування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства виступає аналіз показників ліквідності та платоспроможності. Потреба в аналізі балансу ліквідності виникає у зв'язку з посиленням фінансових обмежень і необхідністю оцінки кредитоспроможності підприємства.

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошову форму відповідає терміну погашення зобов'язань.

Мета аналізу ліквідності полягає не тільки в тому, щоб оцінити ліквідність підприємства, його активів і джерел їх формування, а й у тому, щоб на цій основі розробити заходи, спрямовані на поліпшення цих фінансово-економічних показників. Аналіз ліквідності балансу підприємства якраз дозволяє виявити найважливіші аспекти і слабкі позиції в діяльності суб'єкта господарювання та

показує, за якими напрямками потрібно проводити таку роботу, аби домогтись поліпшення фінансового стану підприємства.

Залежно від ступеня ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові кошти, активи підприємства поділяються на такі групи: А1 - найбільш ліквідні

активи - грошові кошти підприємства та короткострокові фінансові вкладення;

А2 - швидко реалізовані активи - дебіторська заборгованість та інші активи; А3

- повільно реалізовані активи - запаси (з відрахуванням витрат майбутніх періодів) і довгострокові фінансові вкладення; А4 - важко реалізовані активи -

основні засоби, за винятком статей, що віднесені до попередньої групи. Пасиви

балансу групуються за ступенем терміновості їх оплати: П1 - найбільш термінові

зобов'язання - кредиторська заборгованість; П2 - короткострокові пасиви -

короткострокові кредити і позикові кошти; П3 - довгострокові пасиви -

довгострокові кредити і позикові кошти; П4 - постійні пасиви - капітал і резерви.

При класифікації активів за ступенем їх ліквідності підтримуємо позицію

Т. М. Ковальчук і А. І. Вергуна [30] про необхідність використання принципів «оптимістичного» і «песимістичного» сценаріїв. Стосовно внутрішніх чинників, що зумовлюють ліквідність активів, потрібно використовувати «оптимістичний»

підхід, тобто припускати, що вони діятимуть максимально позитивно. Щодо

зовнішніх чинників варто використовувати «песимістичний» підхід, тобто вважати, що зовнішні чинники діятимуть максимально негативно на ліквідність активів [30].

Це забезпечить розробку низки варіантів рішень, які відповідатимуть зміні

зовнішнього середовища і допоможе попередити ризик зниження ліквідності.

Водночас, при класифікації активів сільськогосподарського підприємства необхідно враховувати особливості сільського господарства, з яких найбільший вплив на ліквідність активів підприємства зумовлюють: невизначеність

середовища функціонування (сезонна зміна цін на паливно-мастильні матеріали,

добрива, пестициди, посівний матеріал); сезонність використання ресурсів і

отримання доходу від реалізації врожаю, висока ризиковість втрат посівів (незавершеного виробництва) внаслідок погодних умов (вимерзання, вимокання,

градобій, посуха), шкідників та хвороб сільськогосподарських культур, тобто

ризик втрати майна на стадії незавершеного виробництва; недосконалий механізм ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, що є причиною недоотримання норми прибутку; сезонна зміна цін на продукцію; труднощі зберігання зібраного врожаю через нестачу складських приміщень, елеваторів та забезпечення оптимальних умов зберігання сільськогосподарської продукції; необхідність реалізації сільськогосподарської продукції протягом року (для овочевих культур визначається терміном зберігання, а для зернових і бобових – труднощами при забезпеченні оптимальних умов зберігання та нагромадженні продукції від урожаю до урожаю) [30].

Аналіз цих показників важливо здійснювати для того, щоб розуміти чи може підприємство розраховатися у визначені терміни за своїми зобов'язаннями. Аналіз динаміки ліквідності і платоспроможності показників ТОВ «Агро Перемога» наведено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Показники ліквідності (платоспроможності) ТОВ «Агро Перемога»*

Показник	Рік			У % 2022 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	0,07	0,14	93,3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,00	1,14	1,49	74,5
Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)	9,03	7,70	7,30	80,8
Співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованості	7,63	2,06	25,10	329,0

Примітка. *Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши табл. 2.9, встановили, що коефіцієнт абсолютної ліквідності за досліджуваний період зменшився на 6,7%, також зменшились коефіцієнт швидкої ліквідності на 25,5%, і коефіцієнт поточної ліквідності – 19,2%. Співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованості за досліджуваний період збільшилось. Зменшення коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта швидкої ліквідності, коефіцієнта поточної ліквідності і збільшення співвідношення між співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованості свідчить про негативні тенденції в

платоспроможності ТОВ «Агро-Перемога», на що керівництву слід звернути увагу.

Чинники, які впливають на збільшення або зменшення ліквідності підприємства наведено у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Чинники, що впливають на зміну ліквідності підприємства*

Чинники, що впливають на збільшення ліквідності	Чинники, що впливають на зменшення ліквідності
- одержання довгострокового кредиту	- погашення довгострокових позик
- інвестування капіталу	- грошові виплати
- прибутки	- збитки
- амортизаційні відрядження	- податки на дохід від оцінки активів
- скорочення дебіторської заборгованості	- інвестиції в основні засоби
- повернення наданих позик	- погашення короткострокових кредитів
- продаж необоротних активів	- використання резервних фондів

Примітка. *Розроблено за:[21]

В таких конкурентних умовах підприємству важливо вижити, роблячи ставку на перспективне зростання фірми. Формування капіталу підприємства, який би забезпечив стабільне становище на ринку та отримання позитивного фінансового результату є фундаментальним аспектом в роботі фінансового менеджера. Постійний пошук більш дешевих джерел фінансування виявляє все нові вигідні умови кредитування. Мінімізація середньозваженої вартості капіталу забезпечує задовільну ринкову вартість та дає змогу виявити головні проблеми формування оптимальної структури капіталу.

Структура і динаміка власного капіталу підприємства характеризує його фінансовий стан. Власний капітал є одним із найістотніших і найважливіших фінансових показників, оскільки виконує такі функції: кредитоспроможності, довгострокового фінансування, самостійності, фінансування ризику, тощо.

Аналіз поточного стану капіталу підприємства та прогнозування його можливої потреби в капіталі можна провести в трьох аспектах: мінімізації середньозваженої вартості капіталу, максимізації прибутку на одну акцію і

забезпеченні фінансової стійкості. Аналіз структури капіталу ТОВ «Агро Перемога» наведено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз структури капіталу ТОВ «Агро Перемога»*

Показник	Рік			У % 2022 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Загальна сума капіталу, тис. грн.	44279	55550	57696	130,3
Сума власного капіталу, тис. грн	40483	48034	51500	127,2
Сума залученого капіталу, тис. грн.	3796	7516	6196	163,3
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,09	0,16	0,12	133,3
Коефіцієнт валової рентабельності активів	0,12	0,06	0,26	216,7
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,153	0,072	0,147	95,7

Примітка * Розраховано за даними підприємства

Проаналізувавши табл. 2.11, встановили, що загальна сума капіталу за досліджуваний період збільшилась загальна сума капіталу на 30,3 %, при цьому сума власного капіталу збільшилась на 27,2 %, а сума залученого капіталу на 63,3 %. Коефіцієнт фінансового левериджу і коефіцієнт валової рентабельності активів за досліджуваний період збільшилась на 33,3 і 116,7 %, при цьому коефіцієнт рентабельності власного капіталу зменшився на 95,7 %.

Отже, підводячи підсумки стверджуємо те, що, що оцінка дієвості використання фінансових ресурсів дозволяє прийняти управлінські рішення, що забезпечують збільшення прибутковості, виявлення чинників збитковості та встановлення стабільного фінансового стану підприємства. Зменшення коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта швидкої ліквідності, коефіцієнта поточної ліквідності, збільшення співвідношення між співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованості свідчить про негативні тенденції в платоспроможності ТОВ «Агро Перемога», на що керівництву слід звернути увагу. Від якості проведеної оцінки залежить дієвість ухвалення управлінських рішень, пов'язаних із подальшим використанням фінансових ресурсів.

Висновки до розділу 2

1. ТОВ «Агро Перемога» добре забезпечене земельними, трудовими, матеріально-технічними і фінансовими ресурсами. Незважаючи на прибутковість підприємства, одним із основних завдань для ТОВ «Агро Перемога» є підвищення показників ефективності його діяльності, що можливе при здійсненні ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства.

2. Першочерговим при аналізі фінансових ресурсів підприємства сільськогосподарського виступає дослідження показників майнового стану.

Позитивними моментами в підприємстві є збільшення маневреності робочого капіталу на 40,6%, маневреності власних обігових коштів на 5,8%. Попри це, є

ряд негативних чинників в ТОВ «Агро Перемога», які потрібно покращувати.

Важливим показником в аналізі стану майнового підприємства також виступає мобільності коефіцієнт активів, він свідчить про можливість активів переходити

від форми одної до іншої. Коефіцієнт активів мобільності за досліджуваний період при цьому зменшився на 9,8%, що є негативною тенденцією. Показники

рентабельності в ТОВ «Агро Перемога» за досліджуваний період суттєво не змінились. Тенденція до зменшення фондівдачі для підприємства є

негативною. Коефіцієнт оборотності запасів свідчить про дієвість керування

запасами на ТОВ «Агро Перемога» зазначений показник із кожним роком досліджуваним накопичується така тенденція для підприємства є задовільною.

Показники рентабельності перебувають на нормальному рівні для сільськогосподарської галузі. Підсумувавши аналіз показників складу та

структури фінансових ресурсів ТОВ «Агро Перемога» зауважимо, що підприємство є прибуткове, більшість показників перебувають в межах норми.

3. Оцінка дієвості використання фінансових ресурсів дозволяє прийняти управлінські рішення, що забезпечують збільшення прибутковості,

виявлення чинників збитковості та встановлення стабільного фінансового стану підприємства. Зменшення коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта

швидкої ліквідності, коефіцієнта поточної ліквідності і збільшення співвідношення між співвідношення короткострокової дебіторської і

кредиторської заборгованості свідчить про негативні тенденції в

платоспроможності ТОВ «Агро-Перемога», на що керівництву слід звернути увагу. Від якості проведеної оцінки залежить дієвість ухвалення управлінських рішень, пов'язаних із подальшим використанням фінансових ресурсів.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ
РЕСУРСАМИ В ПІДПРИЄМСТВІ3.1. Напрями підвищення ефективності використання фінансових
ресурсів ТОВ «Агро Перемога»

Ефективність використання фінансових ресурсів характеризується ефективністю використання основних та оборотних коштів підприємства, тобто тих активів, на фінансування яких використовуються власне фінансові ресурси.

Тому для підвищення ефективності використання фінансових ресурсів необхідно розробити та спроводити заходи з підвищення ефективності використання кожного з видів цих ресурсів.

Оборотні кошти підприємства є основною виробничого процесу поряд із необоротними активами, тому їх раціональне розміщення та використання забезпечує позитивні кінцеві результати діяльності виробничого підприємства, його загальний фінансовий стан. Краще використання оборотних коштів призводить до підвищення рентабельності господарської діяльності, тому питанню управління обіговими коштами має бути присвячена особлива увага усіх ланок керівництва підприємством.

У системі загального управління використанням капіталу підприємства основна роль відводиться забезпеченню ефективного його використання в операційній діяльності. Операційна діяльність – це основний вид діяльності підприємства, з метою здійснення якої вона створена.

Характер операційної діяльності підприємства визначається насамперед специфікою галузі економіки, до якої воно належить. Основу операційної діяльності більшості підприємств складає виробничо-комерційна та торгова діяльність, яка доповнюється здійснюваною ними інвестиційної та фінансової діяльністю. Разом з тим, інвестиційна діяльність є основою для інвестиційних компаній, інвестиційних фондів та інших інвестиційних інститутів, а фінансова діяльність є основою для банків та інших кредитно-фінансових інститутів.

Операційна діяльність ТОВ «Агро Перемога» характеризується наступними основними особливостями, що визначають специфіку використання капіталу:

1. Вона є головним компонентом всієї господарської діяльності підприємства, основною метою його функціонування. Основний обсяг формованих активів, основна чисельність персоналу підприємства обслуговують цю діяльність. Відповідно, капітал, що використовується в операційній діяльності, при нормальних умовах функціонування підприємства займає найбільшу питому вагу в загальному обсязі задіяного їм капіталу.

2. Операційна діяльність носить пріоритетний характер по відношенню до інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності підприємства. Тому розвиток будь-яких інших видів діяльності не повинна вступати в протиріччя з розвитком операційної діяльності, а тільки підтримувати її. Відповідно і задачі підвищення ефективності використання капіталу в будь-яких інших видах діяльності підприємства не повинні вирішуватися за рахунок зниження цієї ефективності в операційному процесі.

3. Інтенсивність розвитку операційної діяльності є основним параметром, що характеризує поступальний економічний розвиток підприємства по окремих стадіях його життєвого циклу. Відповідно, можливості ефективного використання капіталу в операційному процесі на різних стадіях життєвого циклу підприємства визначають цілі і завдання не лише стратегії використання капіталу, але і цілі, а також можливості реалізації загальної економічної стратегії підприємства.

4. Господарські операції, що входять до складу операційної діяльності підприємства, носять самий регулярний характер. У порівнянні з операціями інших видів діяльності частота операцій по ній найвища. Це визначає високу інтенсивність формування та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з використанням капіталу в операційному процесі підприємства. Крім того, регулярність здійснення господарських операцій створює основу для регулярного формування ефекту використання капіталу в цьому виді діяльності підприємства у формі обсягу реалізованої продукції, доходу, прибутку тощо.

5. Операційна діяльність підприємства орієнтована в основному на товарний ринок, у той час як формування необхідного до використання капіталу здійснюється переважно на фінансовому ринку. Так, операційна діяльність пов'язана з різними видами та сегментами товарного ринку, що визначаються специфікою використовуваної сировини і матеріалів, характером готової продукції. Відповідно і умови формування кінцевого ефекту використання капіталу в операційній діяльності підприємства значною мірою пов'язані зі станом кон'юнктури відповідних видів і сегментів товарного ринку.

У той же час один з найважливіших компонентів формування цього ефекту – вартість капіталу, що залучається до використання в операційному процесі – істотним чином залежить від стану кон'юнктури відповідних видів і сегментів фінансового ринку. Використання капіталу в операційній діяльності підприємства повинно бути пов'язане з тенденціями кон'юнктури обох аналізованих ринків, які іноді носять противонаправлений характер.

6. Здійснення операційної діяльності пов'язано з капіталом вже інвестованим в неї. Інвестований в цю діяльність капітал набуває форми операційних активів підприємства. Від складу цих активів, їх збалансованості, потенційної продуктивності, швидкості обігу та інших характеристик значною мірою залежить здатність підприємства генерувати форми ефекту використання капіталу, в першу чергу, операційний прибуток. Тому одним з найважливіших чинників забезпечення високого рівня ефективності використання капіталу, задіяного в операційній діяльності підприємства, є ефективне управління його операційними активами.

7. У процесі операційної діяльності споживається значний обсяг живої праці, на відміну від інвестиційної та фінансової діяльності, де витрати цієї праці несуттєві. Це створює широкі можливості використання взаємозамінності таких виробничих чинників, як капітал і праця в операційному процесі підприємства (ефект взаємозамінності цих чинників визначається виробничою функцією Кобба-Дугласа, модель якої розглянуто раніше). Взаємозамінність цих виробничих чинників визначає варіативність формування показників ефективності використання операційного капіталу підприємства навіть при

незмінному обсязі виробництва (реалізації) продукції. Отже, забезпечуючи ефективність використання капіталу в операційній діяльності підприємства, необхідно враховувати взаємозв'язок цієї ефективності з рівнем кінцевої ефективності всієї операційної діяльності підприємства.

8. Операційної діяльності притаманні, поряд із загальними, і специфічні види ризиків, що об'єднуються поняттям комерційний ризик. Тому рівень операційного прибутку, що генерується використовуваним капіталом при різних альтернативних варіантах його використання, повинен обов'язково співвідноситися з рівнем комерційного ризику.

Розглянуті особливості здійснення операційної діяльності ТОВ «Агро Перемога» вимагають обов'язкового врахування при управлінні використанням капіталу в операційному процесі.

Проблеми використання фінансових ресурсів потрібно вирішувати через виявлення і використання резервів поліпшення ефективності використання і управління фінансовими ресурсами, які представлені на рис. 3.1

<i>Шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами</i>	
<i>Оптимізація співвідношення основних та оборотних активів</i>	<i>Скорочення тривалості виробничого циклу</i>
<i>Удосконалення структури оборотних коштів</i>	<i>Покращення матеріально-технічного забезпечення</i>
<i>Прискорення оборотності всіх складових оборотних коштів</i>	<i>Поліпшення якості та зниження витрат сировини</i>
<i>Підвищення рентабельності обігових коштів</i>	<i>Запровадження безвідходних технологій виробництва</i>
<i>Зменшення залишків незавершеного виробництва</i>	<i>Удосконалення організації праці, виробництва, стимулювання персоналу</i>
<i>Ретельне обґрунтування стратегічних змін у виробництві</i>	<i>Раціональне управління грошовими потоками</i>
<i>Прискорення реалізації готової продукції</i>	<i>Оптимізація рівня виробничих запасів</i>

Рис. 3.1. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «Агро Перемога»*

Примітка. *Розроблено автором

Капітал, що використовується в операційній діяльності підприємства, підрозділяється на два основних види - операційний основний капітал і оборотний операційний капітал. Такий склад операційного капіталу обумовлений характером формованих їм активів, які залежно від особливостей участі в операційному процесі поділяються на необоротні операційні активи і зворотні операційні активи підприємства. Враховуючи, що процес використання капіталу та активів в операційній діяльності підприємства носить паралельний і взаємообумовлений характер, розглянемо склад видів операційних активів, що формуються за рахунок основного і оборотного капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Склад основних видів і елементів операційних активів, що формуються за рахунок капіталу, використовуваного в операційній діяльності ТОВ «Агро Перемога»*

Види операційного капіталу підприємства	Активи формуються за рахунок операційного капіталу підприємства	
	Групи операційних активів	Основні види операційних активів
Основний капітал	Необоротні операційні активи	1. Виробничі основні засоби 2. Нематеріальні активи, що обслуговують операційний процес
Оборотний капітал	Оборотні операційні активи	1. Запаси товарно-матеріальних цінностей; 2. Дебіторська заборгованість 3. Грошові кошти 4. Інші види оборотних операційних активів

Примітка. * Розроблено за: [30]

У складі позаоборотних операційних активів, що формуються за рахунок основного капіталу, виділяють:

1. Виробничі основні засоби. До них відносяться належать підприємству кошти праці, що використовуються в операційному процесі більше одного року, мінімальна вартість яких встановлена законодавством. Вони функціонують у формі виробничих будівель, приміщень, машин, механізмів, устаткування та деяких інших видів активів, що визначаються галузеву специфікою операційної діяльності підприємства.

2. Нематеріальні активи, що обслуговують операційний процес. До них відносяться придбані підприємством права користування товарними знаками,

зразками промислової продукції, патентами, ліцензіями, «ноу-хау» і іншими аналогічними майновими правами, що забезпечують технологію здійснення операційного процесу.

У складі оборотних операційних активів, що формуються за рахунок оборотного капіталу, виділяють:

1. Запаси товарно-матеріальних цінностей (матеріальні оборотні операційні активи). До них належать виробничі запаси всіх видів (сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих виробів, незавершеного виробництва); запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів (засоби праці з терміном експлуатації до одного року і вартістю, максимальна межа якої встановлений законодавством); запаси готової продукції (на підприємствах торгівлі – запаси товарів, призначених до реалізації).

2. Дебіторська заборгованість (розрахунки з дебіторами). До неї відноситься заборгованість юридичних і фізичних осіб підприємству, пов'язана із здійсненням операційної його діяльності. Основу цієї заборгованості складають розрахунки за реалізовану покупцям продукцію (товари, роботи, послуги). Крім того, до її складу входить заборгованість за розрахунками з бюджетом, персоналом, дочірніми підприємствами і з іншими дебіторами.

3. Грошові кошти. До них відносяться сукупні грошові активи підприємства, що знаходяться в касі, на розрахунковому та валютному його рахунках і в інших формах.

4. Інші види оборотних операційних активів. До них відносяться витрати майбутніх періодів (операційні витрати, зроблені в даному звітному періоді, але які будуть віднесені на собівартість виробництва продукції в майбутніх звітних періодах) і деякі інші їх види, що не грають помітної ролі в обслуговуванні операційного процесу.

Для покращення формування та використання фінансових ресурсів доцільно[4]:

1. Приділяти особливу увагу оптимізації структури капіталу шляхом управління величиною ефекту фінансового левериджу. Це передбачає визначення рентабельності власного капіталу при різних значеннях фінансового

важеля. Найбільш оптимальним буде, таке співвідношення власного та позикового капіталу, за якого приріст чистої рентабельності власного капіталу та ефект фінансового левериджу будуть мати найбільше значення.

2. Оптимізувати структуру за критерієм мінімальної його вартості. Такий процес оптимізації полягає у попередній оцінці власного та позикового капіталу при різних варіантах його залучення та розрахунок середньозваженої вартості капіталу за обраними варіантами.

3. Впроваджувати заходи щодо вирівнювання та оптимізації вихідного грошового потоку та зростання обсягу чистого грошового потоку. Особливо слід враховувати поділ грошових потоків за видами діяльності. При здійсненні управління грошовими потоками на підприємстві важливим є розробка заходів стимулювання збільшення чистого грошового потоку від кожного з видів діяльності. До таких заходів належать, розширення асортименту продукції, продаж або здача в оренду необоротних активів, оптимізація джерел формування капіталу підприємства, залучення зовнішніх джерел короткострокового фінансування, реструктуризація дебіторської заборгованості в фінансовий інструмент, вживання інших заходів щодо стимулювання збуту власної продукції, оптимізації дивідендної політики, скорочення витрат на підприємстві, відстрочки платежів за зобов'язаннями, використання знижок постачальників, перегляд програм інвестицій тощо.

4. З'єднати стратегічне мислення з конкретним планом дій на плановий період, впроваджувати сучасні підходи формування й використання фінансових ресурсів. Саме таке поєднання дозволить підприємству досягти довгострокових позитивних результатів і мати стійке фінансове забезпечення.

Отже, важливим напрямком покращення використання фінансових ресурсів для ТОВ «Агро Перемога» є раціональне використання матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Цього можна досягнути різними шляхами, головні з яких: економічно обгрунтований вибір сировини; комплексне використання сировини та відходів виробництва; підвищення якості сировини, матеріалів, готової продукції; удосконалення рецептури видів продукції; удосконалення діючих технологічних процесів та впровадження нової

прогресивної технології; застосування економічних стимулів покращення використання матеріальних ресурсів.

3.2. Оптимізація формування фінансових результатів

ТОВ «Агро Перемога»

Ключовою ціллю керування фінансовими результатами ТОВ «Агро Перемога» є підвищення економічних вигод власників нині і на перспективу. З метою отримання зазначених цілей система керування фінансовими результатами вирішує завдання наступні:

1. Максимізація величини прибутку, що відповідає ресурсно потенціалу товариства та кон'юнктурі ринку.
2. Досягнення оптимальних пропорцій між прибутковістю роботи товариства та прийнятним ризику рівнем.
3. Підтримка високого рівня якості фінансових результатів товариства.
4. Забезпечення максимізації необхідного рівня прибутку на вкладений капітал для власників товариства.
5. Формування необхідної величини фінансових ресурсів використовуючи прибуток відповідно до завданнями розвитку фірми у майбутніх періодах.
6. Забезпечення безперервного зростання ринкової вартості товариства.
7. Підвищення ефективності участі персоналу у формуванні та розподілі фінансових результатів підприємства.

Система керування фінансовими результатами ТОВ «Агро Перемога» включає також сукупність функцій і методів керування ними. Набір функцій системи керування фінансовими результатами товариства входять: аналіз фінансовий, прогнозування фінансове, ресурсів фінансових планування, фінансів регулювання оперативне, контроль за їх станом та облік фінансових ресурсів.

Таким чином, система керування фінансовими результатами товариства є компонентом сукупної системи керування підприємством – важка схема, що дає можливість забезпечити дієвість роботи підприємства за рахунок реалізації значного масиву функцій керування, основними з яких є планування, організація,

мотивація та контроль. Згідно з літературою економічною, на систему керування фінансовими результатами підприємств мають вплив внутрішні і зовнішні чинники, такі як: сама організація (власник, менеджмент, висококваліфікований персонал) та державні органи (нормативно-правова, регулююча та контрольна система). Складові системи керування фінансовими результатами і чинниками, котрі мають вплив на неї, переклітаються тісно, доповнюючи, а часто й дублюючи один одного. Класифікація чинників, котрі мають вплив на дієвість системи керування фінансовими результатами ТОВ «Агро Перемога», наведена у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Класифікація чинників, котрі мають вплив на дієвість системи керування результатами фінансовими товариства*

Ознака класифікації	Чинники
Залежно від людини	А. об'єктивні; Б. суб'єктивні.
За ступенем поширеності	А. загальні (діють у всіх галузях економіки, наприклад, продуктивність праці, собівартість тощо); Б. специфічні (діють в окремій галузі, наприклад, калорійність, теплопровідність тощо)
За часом дії	А. постійні (наприклад, забезпеченість підприємства фондами основними, матеріалами); Б. змінні (наприклад, освоєння нової технології виробництва).
За характером дії	А. інтенсивні (ефективніше використання наявних ресурсів); Б. екстенсивні (залучення у виробництво додаткових ресурсів).
За ієрархією	А. першого порядку; Б. другого порядку і т.д.

Примітка. *Розроблено за:[51]

Групування резервів збільшення дієвості роботи системи керування фінансовими ресурсами ТОВ «Агро Перемога» наведена в табл. 3.3. За твердженням Скалюк Р.В. «класифікація чинників та резервів підвищення ефективності роботи системи керування фінансовими результатами товариства дозволяє глибше зрозуміти сутність системи управління фінансовими результатами та розробляти заходи щодо вдосконалення системи управління фінансовими результатами комплексно та цілеспрямовано» [48].

Класифікація резервів економічних збільшення дієвості роботи системи керування фінансовими результатами ТОВ «Агро Перемога»*

Ознака класифікації	Тип резерву	Характеристика резерву
За просторовою ознакою	Внутрішньогосподарські	виокремлюються і можуть бути застосовані лише на цьому підприємстві (втрати робочого часу)
	Галузеві	на галузі рівні, прикладом є знаходження нових сортів культур сільськогосподарських, порід тварин та ін.
	Регіональні	в рамках району географічного, прикладом є використання сировини місцевої і пального
	Загальнодержавні	наприклад, власності форм зміна
За ознакою часу	Невикористані	можливості втрачені збільшення дієвості виробництва
	Поточні	можуть бути виконані протягом часу найближчого (місяць, рік, квартал)
	Перспективні	бути можуть виконані у майбутньому
За характером впливу на результати виробництва	Екстенсивні	пов'язані з застосуванням у виробництві ресурсів додаткових
	Інтенсивні	пов'язані з повним найбільш і раціональним застосуванням наявного потенціалу виробничого
За способами виявлення	Явні	легко за матеріалами обліку бухгалтерського та звітності виявити
	Приховані	зв'язані із використанням НТП здобутків і досвіду передового та не були планом передбачені

Примітка. *Розроблено за:[30]

На підставі узагальнення досліджень нами обґрунтовано для використання практичного деяку послідовність планування дієвої системи керування генеруванням прибутку по центрах відповідальності фінансової тільки на організації сільськогосподарської рівні.

Зокрема, в операційній діяльності для управління цим процесом на підприємстві створюються такі типи «центрів відповідальності» (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Система основних типів центрів відповідальності, які забезпечують управління використанням капіталу в операційній діяльності підприємства*

Примітка. *Розроблено за:[29]

Центр витрат являє собою структурний підрозділ, керівник якого несе відповідальність тільки за витрачання коштів відповідно до доведеним йому бюджетом. У силу функціональної спрямованості своєї діяльності такий структурний підрозділ не може самостійно впливати на обсяг доходів, а відповідно і на суму прибутку, що генерується використовуваним капіталом.

Прикладом центру витрат є постачальницько-заготівельне або виробничий підрозділ підприємства.

Центр доходу являє собою структурний підрозділ, керівник якого несе відповідальність тільки за формування доходів у встановлених обсягах. У силу функціональної спрямованості своєї діяльності такий структурний підрозділ не може самостійно впливати на весь обсяг витрат з реалізованої продукції, а відповідно і на суму прибутку, що генерується використовуваним капіталом.

Прикладом центру доходу є збутовий підрозділ підприємства.

Центр прибутку являє собою структурний підрозділ підприємства, керівник якого несе відповідальність за доведені йому завдання з формування прибутку.

У силу функціональної спрямованості своєї діяльності такий структурний підрозділ повністю контролює як формування доходів від реалізації продукції, так і обсяг витрат на її виготовлення. Такий центр повністю забезпечує управління всіма аспектами використання капіталу в операційному процесі.

Розроблений алгоритм включає 5 кроків, що дають змогу поетапно генерувати центри відповідальності фінансової, окреслювати сферу повноважень їх та в перспективі досягти дієвого функціонування представленої системи на підприємстві (рис. 3.3).

Побудова системи центрів відповідальності різних типів в операційній діяльності підприємства залежить від багатьох чинників – суми використовуваного операційного капіталу, обсягу виробництва і реалізації продукції, організаційно-правової форми діяльності підприємства та інших. Тому визначення чисельності і складу центрів відповідальності, які забезпечують управління використанням капіталу, вимагає індивідуального дослідження для кожного підприємства. Сформовані центри відповідальності

повинні бути укомплектовані кваліфікованими менеджерами, здатними не тільки забезпечувати виконання встановлених завдань з використання операційного капіталу, але і розробляти пропозиції вищестоящим органам управління по підвищенню ефективності цього використання в рамках контрольованої ними операційної діяльності підрозділів.

Крок №1

Дослідження особливостей функціонування окремих структурних підрозділів з позицій їх впливу на окремі аспекти використання капіталу в операційному процесі

Крок №2

Визначення основних типів центрів відповідальності в розрізі структурних підрозділів підприємства, що здійснюють операційну діяльність

Крок №3

Формування системи прав, обов'язків і міри відповідальності керівників структурних підрозділів, визначених як центри відповідальності в операційній діяльності підприємства

Крок №4

Розробка та доведення центрам відповідальності планових (нормативних) завдань по використанню капіталу у формі поточних чи капітальних бюджетів

Крок №5

Забезпечення контролю виконання встановлених завдань по використанню капіталу центрами відповідальності шляхом отримання відповідної інформації (звітів), її аналізу і встановлення причин відхилень

Рис. 3.3. Основні етапи формування системи управління використанням капіталу в операційній діяльності підприємства на основі центрів відповідальності

Примітка. *Розроблено за:[30]

Процес управління використанням капіталу в операційній діяльності підприємства вимагає не тільки централізованого керівництва, а й формування на базі окремих структурних підрозділів певних «центрів відповідальності». Концепція управління окремими аспектами господарської діяльності підприємства на основі «центрів відповідальності», розроблена американським економістом Дж. Хігінсом, отримала широке практичне застосування в управлінні використанням капіталу.

Зміст методики керування генеруванням прибутку в рамках центрів фінансових відповідальності наведено у вигляді ланцюжка процесів послідовних (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Характеристика методики керування генеруванням прибутку на основі організації центрів фінансової відповідальності на рівні ТОВ «Агро Перемога»*

Найменування	Зміст
Ціль прибутком управління	Забезпечення максимізації власників добробуту організації в періоді поточному та у перспективі
<i>Інструментарій методичний керування генеруванням прибутку:</i>	
Аналіз маржинальний на базі розвиненого «директ-костингу»	Дохід маржинальний (валова маржа); прибуток відносний; Передатне відношення (виробничий важіль); Крапка беззбитковості (пори́г рентабельності); Зона безпеки фінансової
Розробка плану гнучкого	Забезпечення даних прогнозних для рівнів різних діяльності; Контроль та відхилень аналіз
Аналіз і відхилень контроль	За матеріалами; з праці; за витратами накладними; За прибутком валовим

Примітка. *Розроблено автором

На підставі розглянутого алгоритму та представленої методики керування генеруванням прибутку розроблена модель дієвого керування генеруванням прибутку і система такого управління для ТОВ «Агро Перемога» з відповідальності фінансової центрів (рис. 3.4).

В результаті прораховують певний перелік показників економічних, та здійснюють висновки відносно рентабельності і виробництва стійкості продукції, прибутку зміні і рентабельності відповідно до зміни виробництва обсягу і реалізації, цін на продукцію і роботи, розміру змінних чи витрат постійних.

Турило А.М. [51] наголошує на тому, що: «запровадження системи розвиненого директ-костингу у розрізі центрів фінансової відповідальності дозволяє проводити аналіз структури постійних та змінних витрат, маржинального доходу та формування прибутку в цілому по організації та, отже, удосконалити систему управління витратами та фінансовими результатами» [51].

Рис. 3.4. Модель дієвого керування витратами і генеруванням прибутку для

ТОВ «Агро Перемога»*

Примітка. *Розроблено автором
 Ми погоджуємось з твердженням О.О. Яцук [57] стосовно того, що «подальше застосування гнучкого бюджету у плануванні дає можливість обрати оптимальний обсяг продажу та виробництва, а при аналізі – оцінити фактичні результати. Але в будь-якому випадку при порівнянні фактичних та кошторисних витрат для одного й того ж обсягу випуску продукції обов'язково розраховуються та аналізуються відхилення. Аналіз відхилень – націлений на контроль витрат і, отже, на оптимізацію фінансових результатів. А тому лише порівнюючи всю суму фактичних витрат із сукупними нормативними витратами на операцію центру відповідальності за період, можна ефективно контролювати витрати. Відхилення щодо кожного центру відповідальності повинні

визначатися за кожним елементом і аналізуватися відповідно до цін та кількості ресурсів» [57].

Таким чином, для ТОВ «Агро Перемога» побудова системи центрів відповідальності різних типів в операційній діяльності підприємства залежить від багатьох чинників – суми використовуваного операційного капіталу, обсягу виробництва і реалізації продукції, організаційно-правової форми діяльності підприємства та інших. Тому визначення чисельності і складу центрів відповідальності, які забезпечують управління використанням капіталу, вимагає індивідуального дослідження для кожного підприємства. Сформовані центри відповідальності дають змогу одержувати достовірну інформацію стосовно витрат, доходів по кожному центру відповідальності, а також в процесі аналізу встановлюються ділянки, в котрих найчастіше знаходять відхилення, також види продукції із низькою рентабельністю.

3.3. Шляхи зменшення собівартості сільськогосподарської продукції як важливий елемент управління фінансовими ресурсами

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від існуючої на підприємстві системи управління витратами, що являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів, за допомогою яких узагальнюються процеси заготівлі, використання ресурсів, стратегічні та тактичні завдання. Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їх видів, місць і носіїв із постійним контролем рівня витрат і стимулюванням їх зниження. Управління витратами є важливою функцією стратегічного управління підприємством і включає такі організаційні підсистеми: - пошук і визначення чинників ресурсозбереження; - нормування витрат ресурсів; - планування витрат за їх видами; - розрахунок та аналіз структури та динаміки витрат (класифікація); - стимулювання економії ресурсів і зниження витрат. [55]

Важливою специфікою формування витрат у сільському господарстві є його самовідтворення. Значна частина продукції не продається, а залишається на підприємстві для відтворення, насіння, добрив, кормів тощо. Тому певна частина

продукції не входить до складу товарної продукції і не набуває грошової форми, оскільки це внутрішній оборот, на який припадає значна частка загального сільськогосподарського виробництва. Особливостями витрат у сільському господарстві є велика тривалість виробничого циклу та чітко окреслена сезонність виробництва. Останнє вимагає поступового накопичення незавершених витрат, що призводить до зниження основних фінансових показників. Сезонність має великий вплив на витрати сільськогосподарських підприємств.

Сезонність сільськогосподарських ресурсів має специфічні піки і мінімуми у виробничо-господарській діяльності. Так звані «мертві» сезони виробничих витрат, понесених при виготовленні продукції. Загалом сезонність, незважаючи на певні позитивні ефекти (можливість підготуватися до сезону, наявність лімітів часу на налагодження та ремонт техніки, закупівлю необхідних добрив, накопичення ресурсів тощо) завдає більшої соціальноекономічної шкоди сільськогосподарським підприємствам.

Страховий захист сільськогосподарського виробництва набуває все більшої популярності, оскільки це найкращий спосіб забезпечення безперервності, збалансованості та стабільності аграрного ринку та один з ефективних методів відшкодування збитків в аграрному секторі [57].

Тепла пора року (травень-жовтень) – пік виробництва, в цей період входять витрати на підготовку ґрунту, посів, профілактику хвороб рослин, боротьба зі шкідниками, витрати та збирання та інші. Враховуючи особливості формування та собівартості продукції рослинництва, необхідно враховувати технологію вирощування.

Основними етапами вирощування є:

- підготовка ґрунту;
- система внесення добрив у ґрунт;
- посівна;
- догляд за посівами;
- захист від хвороб;
- прибирання;

- післязбиральна переробка;
 - зберігання;
 - реалізація продукції.

Кожна з перерахованих вище стадій має свій склад витрат, і найбільша проблема кожного керівника постає в їх визначенні та класифікації. При розрахунку собівартості виробництва рослинницької продукції необхідно враховувати ряд чинників, як суб'єктивних, так і об'єктивних. Складовими суб'єктивних чинників є:

- своєчасність і якість сільськогосподарської діяльності;
- ефективність системи організації та управління оперативною діяльністю;
- функціональний стан основних засобів підприємства;
- рівень кваліфікації працівників, їх продуктивність тощо.

До об'єктивних чинників належать:

- зміна клімату;
- ринкові ціни на сировину та технічні матеріали;
- державне регулювання заробітної плати;
- ступінь мобільності трудових ресурсів тощо.

Щоб знайти резерви зниження собівартості продукції, перш за все, витрати слід класифікувати за найважливішими статтями та проаналізувати їх зміну з урахуванням сезонності. та класифікація на різні види витрат [27].

Сьогодні вартість придбаних засобів виробництва займає більше третини в структурі сільськогосподарських витрат. Використання мінеральних добрив, гербіцидів, кормових добавок дозволяє швидше нарощувати виробництво, а отже, швидше реагувати на зміну економічних умов. Доцільно визначити склад витрат, понесених на вирощування насіння, та вид витрат, до яких вони включаються (табл. 3.5).

З даних табл. 3.5 видно, що значну частину витрат становлять витрати на оплату праці (виробничий персонал: трактористи, комбайнери, водії тощо) та одноразовий внесок до фонду оплати праці; прями витрати на сировину, а також витрати на утримання або оренду сільськогосподарської техніки. З метою

зниження витрат виникає потреба в нових і більш досконалих технологіях вирощування рослин, посіві нових селекцій високоврожайних сортів рослин, застосуванні більш широкого спектру засобів захисту рослин і добрив.

Таблиця 3.5

Формування собівартості рослинництва за окремими етапами*

Етапи	Процес	Склад витрат	Сезон
Підготовка ґрунту	-оранка; -боронування; -культивация	-заробітна плата та ЄСВ; -витрати на паливо; -витрати на технічний огляд; -амортизація	листопад, квітень
Внесення добрив	Внесення хімічних та органічних добрив	-закупівля добрива; -зарплата та ЄСВ; -витрати на паливо	квітень травень
Посів	Висівання насіння, внесення хімічних засобів від бур'янів	-витрати на насіння; -заробітна плата та ЄСВ; -витрати на паливо; -витрати на технічний огляд; -амортизація	червень
Захист від хвороб та бур'янів	Внесення хімічних добрив	-закупівля добрива; -заробітна плата та ЄСВ; -витрати на паливо; -витрати на технічний огляд; -амортизація	червень
Догляд за посівами	-прополка; -підгортання	-заробітна плата та ЄСВ; -витрати на паливо; -витрати на технічний огляд; -амортизація	червень- липень
Збирання	Збирання	-заробітна плата та ЄСВ; -витрати на паливо; -витрати на технічний огляд; -амортизація	вересень
Після збиральна доробка	- використання зерноочисно-сушільних агрегатів	-заробітна плата та ЄСВ; -витрати енергоносіїв	вересень- жовтень
Зберігання	- перевезення в склади	-заробітна плата та ЄСВ; -витрати на паливо; -витрати на технічний огляд; -амортизація; -складські витрати	жовтень - до моменту реалізації
Реалізація	- пошук ринків збуту; - завантаження та доставка	- витрати на маркетингові послуги; - логістичні послуги; - податки; - заробітна плата та ЄСВ; - витрати на паливо	-

Примітка. *Розроблено за:[51]

Важливою є також модернізація технічного парку, яка дозволила б в одній технологічній операції замінити декілька операцій (культивация, дискування –

одна операція; одночасна сівба мінеральними добривами), що в кінцевому підсумку значно підвищило б валову продуктивність.

Загальна вартість реалізованого товару може змінюватися в залежності від періоду реалізації:

- відразу після етапу збирання врожаю;
- після збирання та обробки;
- після збирання, обробки та тимчасового зберігання врожаю;
- після отримання, обробки та зберігання протягом.

Таким чином, аналізуючи ринкову ситуацію під час збору врожаю, приймаються більш ефективні управлінські рішення щодо майбутньої частки врожаю. Для цього порівнюються ціни на зернові на момент збору врожаю та прогнозовані рівні цін на певний майбутній період. Якщо залишається урожай на зберігання, потрібно враховувати витрати на зберігання насіння. Тому

правильний підбір періоду реалізації виробленої продукції впливає і на витрати, які входять до собівартості, і безпосередньо на фінансові результати господарства. Сьогодні перед аграріями стоїть проблема покращення стану вирощування продукції, тому має важливе значення формування відпускних цін

на насіння, які визначають рентабельність виробництва, матеріальну зацікавленість як всього сільського господарства, так і окремих працівників цих підприємств.

Використання мінеральних добрив у сільському господарстві підвищує ефективність операційної діяльності, але водночас є важливою статтею витрат.

Одним з інноваційних способів оптимізації їх використання є використання рідких азотних добрив, у тому числі безводного аміаку. Безводний аміак є рідким азотним добривом і містить 82,5% азоту. Перевага рідких азотних добрив у тому, що їх виробництво та використання набагато дешевше, ніж тверді добрива.

Вартість одиниці азоту в рідкому аміаку в 1,5–2 рази нижча, ніж в аміачній селітрі.

Основними перевагами використання безводного аміаку є:

- зниження витрат праці на 47% порівняно з твердими азотними добривами;

- сприяння зниженню витрат на паливно-мастильні матеріали та оплату праці;
 - можна використовувати як основне добриво під усі сільськогосподарські культури;

- використання безводного аміаку більш рівномірно розподіляється в шарі ґрунту, а також більша доступність діючої речовини для рослин;
 - під впливом безводного аміаку в ґрунті збільшується кількість рухомих форм фосфору, калію та мікроелементів, що покращує живлення рослин;

- специфічне використання безводної аміачної стрічки ускладнює ріст і розвиток бур'янів у посівах і водночас вирішує проблему боротьби зі шкідниками;
 - технологія безводного аміаку сприяє підвищенню врожайності.

Ще одним інноваційним способом підвищення ефективності рослинництва є використання регуляторів росту рослин. Регулятори росту рослин – це природні фітогормони, їх синтетичні аналоги або комплексні препарати, що дозволяють свідомо регулювати найважливіші процеси росту і розвитку рослинного організму з метою найбільш ефективного використання потенціалу сорту.

Біостимулятори не підвищують продуктивність сільськогосподарських культур, а лише активізують біологічні процеси рослинних організмів і підвищують проникність міжклітинних мембран, що сприяє більш повному розкриттю їх біологічного потенціалу врожайності. Посилюються процеси живлення, дихання і фотосинтезу, збільшується витрата добрив на 20-30%.

Більш повно реалізується генетичний потенціал рослин, створений природою та селекційною роботою.

Комплексна обробка насіння та обприскування посівів сприяють:
 - розвитку потужної кореневої системи;
 - підвищення зимостійкості озимих культур у результаті цукроутворення та поглиблення кушення;

- розвиток у зоні кореневої системи екологічно-трофічних груп мікроорганізмів, необхідних для рослин, зокрема бактерій, які мобілізують фосфати та зв'язують азот;

- розвиток популяції мікроорганізмів, здатних продукувати антибіотики;
- збільшення вмісту фотосинтетичного хлорофілу;
- біосинтез білка стресового теплового шоку;
- зниження норми висіву насіння на гектар;
- зниження хвороб рослин;

- зменшення вилягання рослин шляхом зміцнення стінки стебла;
- зниження мутагенної дії гербіцидів і радіонуклідів; - підвищення якості продукції;
- підвищення врожайності на 12-20%.

Таким чином, інноваційними шляхами зниження собівартості рослинницької продукції в Україні на сучасному етапі розвитку є використання ефективних, комплексних добрив, регуляторів росту рослин, які дозволяють не тільки підвищити врожайність, а й підвищити якість продукції [27].

Таким чином, діяльність ТОВ «Агро Перемога» пов'язана з ризиком і невизначеністю, суттєво відрізняється від інших галузей економіки, що визначає специфіку управління. При цьому в умовах постійного збільшення витратків на ресурси керівництву сільськогосподарського підприємства має приділяти особливу увагу ефективності їх створення. Тому підприємству потрібно впроваджувати заходи щодо нарощування обсягу реалізації та скорочення собівартості реалізованої продукції. Перспективними інноваційними рішеннями для сільськогосподарського підприємства є використання інформаційних технологій для більш точного планування посівів, визначення фактичної посівної площі, недопущення надмірних витрат матеріально-технічних ресурсів, удосконалення організації праці на підприємствах.

Висновки до розділу 3

1. Важливим напрямком покращення використання фінансових ресурсів для ТОВ «Агро Перемога» є раціональне використання матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Цього можна досягнути різними шляхами, головні з яких: економічно обґрунтований вибір сировини; комплексне використання сировини та відходів виробництва; підвищення якості

сировини, матеріалів, готової продукції; удосконалення рецептури видів продукції; удосконалення діючих технологічних процесів та впровадження нової прогресивної технології; застосування економічних стимулів покращення використання матеріальних ресурсів.

2. Для ТОВ «Агро Перемога» побудова системи центрів відповідальності різних типів в операційній діяльності підприємства залежить від багатьох чинників – суми використовуваного операційного капіталу, обсягу виробництва і реалізації продукції, організаційно-правової форми діяльності підприємства та інших. Тому визначення чисельності і складу центрів відповідальності, які забезпечують управління використанням капіталу, вимагає індивідуального дослідження для кожного підприємства. Сформовані центри відповідальності дають змогу одержувати достовірну інформацію стосовно витрат, доходів по кожному центру відповідальності, а також в процесі аналізу встановлюються ділянки, в котрих найчастіше знаходять відхилення, також види продукції із низькою рентабельністю.

3. Діяльність ТОВ «Агро Перемога» пов'язана з ризиком і невизначеністю, суттєво відрізняється від інших галузей економіки, що визначає специфіку управління. При цьому в умовах постійного збільшення витрат на ресурси керівництву сільськогосподарського підприємства має приділяти особливу увагу ефективності їх створення. Тому підприємству потрібно впроваджувати заходи щодо нарощування обсягу реалізації та скорочення собівартості реалізованої продукції. Перспективними інноваційними рішеннями для сільськогосподарського підприємства є використання інформаційних технологій для більш точного планування посівів, визначення фактичної посівної площі, недопущення надмірних витрат матеріально-технічних ресурсів, удосконалення організації праці на підприємствах.

ВИСНОВКИ

1. Фінансові ресурси є основою діяльності будь якого підприємства. Фінансові ресурси підприємства слід розглядати, як сукупність фінансових джерел підприємства, до яких відносяться всі джерела грошових коштів, що надходять і накопичуються підприємством для формування активів, необхідних підприємству, які йдуть на фінансування всіх здійснюваних підприємством видів діяльності, як за рахунок власного капіталу, прибутку, так і за рахунок інших надходжень. Більшість науковців в складі цієї класифікації виділяють поділ за джерелами на три основні групи: власні, позикові та залучені.

2. Сільськогосподарська галузь є однією з найбільш специфічних галузей через сезонність, значну тривалість виробничого циклу, високу потребу в кредитних ресурсах, використання орендованої землі та біологічних ресурсів. Зараз сільськогосподарські підприємства змушені формувати свої фінансові ресурси в умовах кризи. Про це свідчить і ріст збитковості в сільськогосподарських підприємствах. А це, в свою чергу, обмежує власні джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств і спроможність виконувати свою діяльність.

3. Оцінку якості управління фінансовими ресурсами підприємства необхідно проводити за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через показники структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства.

4. ТОВ «Агро Перемога» добре забезпечене земельними, трудовими, матеріально-технічними і фінансовими ресурсами. Незважаючи на прибутковість підприємства, одним із основних завдань для ТОВ «Агро Перемога» є підвищення показників ефективності його діяльності, що можливе при здійсненні ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства.

5. Першочерговим при аналізі ресурсів фінансових підприємства сільськогосподарського виступає дослідження показників майнового стану. Позитивними моментами в підприємстві є збільшення маневреності робочого капіталу на 40,6 %, маневреності власних обігових коштів на 5,3. Коефіцієнт

активів мобільності за досліджуваний період при цьому зменшився на 9,8 %, що є негативною тенденцією. Показники рентабельності в ТОВ «Агро Перемога» за досліджуваний період суттєво не змінилися. Коефіцієнт оборотності запасів свідчить про дієвість керування запасами на ТОВ «Агро Перемога» зазначений показник із кожним роком досліджуваним накопичується така тенденція для підприємства є задовільною. Показники рентабельності перебувають на нормальному рівні для сільськогосподарської галузі.

6. Зменшення коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта швидкої ліквідності, коефіцієнта поточної ліквідності і збільшення співвідношення між співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованості свідчить про негативні тенденції в платоспроможності ТОВ «Агро Перемога», на що керівництву слід звернути увагу.

7. Важливим напрямком покращення використання фінансових ресурсів для ТОВ «Агро Перемога» є раціональне використання матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Цього можна досягнути різними шляхами, головні з яких: економічно обгрунтований вибір сировини; комплексне використання сировини та відходів виробництва; підвищення якості сировини, матеріалів, готової продукції; удосконалення рецептури видів продукції; удосконалення діючих технологічних процесів та впровадження нової прогресивної технології; застосування економічних стимулів покращення використання матеріальних ресурсів.

8. Для ТОВ «Агро Перемога» побудова системи центрів відповідальності різних типів в операційній діяльності підприємства залежить від багатьох чинників – суми використовуваного операційного капіталу, обсягу виробництва і реалізації продукції, організаційно-правової форми діяльності підприємства та інших.

9. Перспективними інноваційними рішеннями для сільськогосподарського підприємства є використання інформаційних технологій для більш точного планування посівів, визначення фактичної посівної площі, недопущення надмірних витрат матеріально-технічних ресурсів, удосконалення організації праці на підприємствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алескерова Ю.В., Ременюк А.Р. Управління фінансовими ресурсами державних підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30. Ч. 2. С. 45–47.

2. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика, навчальний посібник. Київ. Центр учбової літератури, 2009. 327 с.

3. Балановська Т. І., Троян А. В. Управління бізнесом: навчальний посібник. Київ: НУБіП України, 2022. 401 с.

4. Балановська Т., Гоголя О., Драмарецька К., Восколупов В., Голік В. Використання маркетингового менеджменту для забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. № 3. Pp. 142-161. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.03.09>

5. Балановська Т.І., Гоголя О.П. Управління маркетинговою діяльністю на агропродовольчому ринку. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Вип. 154, Ч. 1. 2010. С. 368-373.

6. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. *Держава та регіони*. 2008. № 5. С. 21–23.

7. Бердар М. М. Впровадження прогресивних методів управління фінансовими ресурсами підприємств у зовнішньоекономічній діяльності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 5 (84). С. 31–36.

8. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. №5. С. 133-138.

9. Близнюк О.П. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства. *Економічна стратегія й перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2016. Вип. 2. С. 24–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2016_2_6

10. Богма О.С., Павлова А.С. Особливості управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. №1(13). С.195-199.

11. Бойко Є. М. Сучасний стан та проблеми процесу формування фінансових ресурсів підприємства в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 15-16.

12. Бровко Л. І., Бровко Є. І., Крижановський О. О. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільності. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 57-63. URL: DOI: 10.32702/2306-6806.2019.9.57

13. Ванькович Д. В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств. *Фінанси України*. 2004. № 9. С. 112-117.

14. Вініченко І. І., Сорока Ю. О. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. № 22. 2015. С. 34-37.

15. Гавриш О. М. Формування прибутку при антикризовому управлінні підприємством. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 3 (25). С. 110-117.

16. Гавриш О. М., Пильнова В. П., Ващенко О. О. Фінансова санація як спосіб запобігання банкрутству підприємств. *Підприємництво та інновації*. 2021. Вип. 17. С. 66-71.

17. Гавриш О. М. Вплив інноваційної діяльності на підвищення прибутковості телекомунікаційних підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 2 (28). С. 42-49.

18. Гвоздей Н. І., Бондарук І. С., Вінницька О. А. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз*. 2018. № 1. С. 216-221.

19. Глушко А. Д., Філіп М. Ф. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств. *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 470-474.

20. Гоголя О. П. Стратегічні напрями управління діяльністю сільськогосподарських підприємств із використанням інноваційних підходів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент,*

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauc_econ_2015_211%281%29__16

21. Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Концептуальні засади формування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. №1 (32). С.330–340. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i32.200530>

22. Гудзь О. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.

23. Дивнич О.Д., Демиденко Л.М. Інноваційні напрями зниження собівартості виробництва продукції рослинництва. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 435-441

24. Добринь С. В. Організація системи управління фінансовими ресурсами підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 10. С. 37-40. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2015/9.pdf

25. Драмарецька К. П. Управління маркетинговою діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт* 2021 № 24. С. 46-51. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2021/7.pdf

26. Дранус В. В., Биченко Є. О. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами фармацевтичних підприємств. *Model Economics*. 2022. № 36. С. 51-58. DOI: [https://doi.org/10.31521/modelcon.V36\(2022\)-08](https://doi.org/10.31521/modelcon.V36(2022)-08).

27. Єшиак Т.С., Омельницька Ю.Е. Особливості калькулювання собівартості продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. № 19. С. 1260-1265

28. Захарова Н.Ю. Особливості формування фінансових ресурсів підприємств аграрного сектору економіки. *Соціально-економічний розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2018. С. 165-

167.

29. Коваленко Л. О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Київ: Знання, 2005. 485 с.

30. Ковальчук Т. М., Вергун А. І. Діагностичний аналіз фінансового стану: теорія та методологія. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2015. № 5 (1). С. 129-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_5%281%29_28

31. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. *У гуманітарний вісник ЗДА Запоріжжя.* 2011. №47. С. 227-283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqyzdia_2011_47_31

32. Колінець Л. Б. Фінансові інновації як чинники трансформації світового фінансового порядку. *Економіка і суспільство.* 2018. с. 28-32

33. Колотуха С. М., Бечко В. П., Кравцова Л. Л. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій.* 2016. № 1. С. 29-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2016_1_8

34. Костецький В. В., Костецький В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник.* 2010. №4(29). С. 135-145.

35. Коцераба Н. В. Організація і планування аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Вип. 29 (2). С. 108-112.

36. Крощцова Н. Особливості формування фінансових ресурсів підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі послуг.* 2011. Вип. 1. С. 261-268.

37. Кручиненко В. А. Управління фінансовими ресурсами підприємств аграрного сектора. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2021. № 2. С. 61-69. URL: <https://doi.org/10.32851/trv-pub.2021.2.8>

38. Курінна О. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка* 2013. Вип. 2. С. 140-148.

39. Лапа А. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки.* № 4. 2013. С. 289-297.

40. Лукіна Ю. В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства. *Фінанси України.* 2013. № 3. С. 113 - 118.

41. Макух Т. Структурна схема формування моделі управління фінансовими ресурсами. *Економіка та суспільство.* 2021. № 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-5>

42. Маринович О.О., Шухманн В.А. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. *Ефективна економіка.* 2019. № 1. С. 1-7. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2019/152.pdf

43. Меренкова Л. О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2016. № 24. С. 80-83.

44. Олійник К. А. Фінансове забезпечення малих сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04. Миколаїв, 2013. 23 с.

45. Петруня Н. В. Концептуальні підходи до визначення сутності активів підприємств : наукове видання. *Облік і фінанси АПК.* 2012.

46. Прушківська Е. В. Напрями вдосконалення, формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві. *Вісник Запорізького національного університету.* Запоріжжя, 2011. № 256-2623 (7). С. 256-262.

47. Ромашко О. М., Бариляк В. О. Теоретичні засади формування механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. *Бізнес-Інформ.* 2019. № 5. С. 180-184.

48. Скалюк Р.В. Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету.* 2019. Вип. 18(1). С. 135-141.

49. Слюсаренко К. В. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств України в сучасних умовах господарювання. *Молодий вчений*, 2015. № 5 (20). С. 84-91

50. Томашевська А. В., Жук О. І. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах кризи. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(1). С. 60-67.

51. Турило А.М., Зінченко О.А. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2008. № 8. С. 35-44.

52. Філіпов В.Д., Гавриш О. М. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Актуальні питання теорії та практики менеджменту в умовах сучасних викликів*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених м. Київ, НУБіП України, 11 жовтня 2023 р. Київ, 2023. С. 74-77. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u75/zbirnik_tez_konferenciyi_2023.pdf

53. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

54. Шаповал О. А. Ключові аспекти управління фінансовими ресурсами в сучасних умовах. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 13. С. 150-154. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.18>

55. Шевчук Н.А., Гречухін О.С. Використання фінансових ресурсів на підприємстві. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва : збірник наукових праць*. 2014. Вип. 13. С. 155-160.

56. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 193 с.

57. Яцух О.О. Теоретичні засади фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія: Економічні науки*. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». 2018. № 4 (39). С. 310-